

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

Gods verdere 'handelen met' het huis van Achab

2 Kon 6:8-23: Hij is het die ons zijne
vriendschap biedt. . . .

(1)

Tegenover de moderne ontluistering van de bijbel, maar ook voor je eigen verlevendiging in het geloof baat wellicht maar één ding. Afstappen van de 'verhaaltjes-behandeling' van de Schrift en openstaan voor de Geestelijke samenhangen, door een boek zelf gelegd. Het getuigenis dat zij van God zijn, hebben de bijbelboeken heus 'bij zichzelf'. Werd in dit blad augustus '68 een poging gedaan dit te laten zien m.b.t. 2 Kon. 5, — hierbij zij de lezer eenzelfde poging t.a.v. het vervolg aangeboden.

Het is voor ons onbegrijpelijk dat de HERE een zo lange worsteling begint om het huis van Achab, nadat het oordeel reeds is aangezegd (I Kon. 21:22). Maar Gods 'handelen met' mensen is veel voller van genade en waarheid dan de kwalijke ervaring die velen van ons met 'handelen met' volk van God hebben opgedaan. Gelukkig! Want hierin proef je, dat de HERE het méént: Ik zal beoeking doen... in de geslachten van wie Mij haten... máár Ik doe barmhartigheid aan duizenden van hen die Mij liefhebben. In die spanning voert de trouwe God strijd. Alleen het zicht op die trouw van Góð geeft hoop bij genade en gericht nu!

De HERE als ongevraagd 'geheim agent'

Stel u voor: voor Joram, Achabs zoon, voor Israël, dat achter hem aan gaat op de fatale weg van Jerobeam. Goed, laat het dan geen Baälsdienst meer zijn, — is het ten halve keren van Joram véél beter dan het ten dele dwalen van zijn vader? In ieder geval: tegenover het gesloten systeem van godsdienst, waarin men de HERE keurig heeft ingedeeld, toont God zich Isrels ware Koning. En Hij spot met alle indeling, als Hij fungeren gaat als geheim agent!

De toestand van Israël is penibel. Náár het verbond en de woorden van God, maar dat wil men in Israël niet zien. God gaat het laten zien. De oorlog van Aram was wel bijzonder zwaar deze keer. Wij weten iets van de uitputtingsstrijd van guerilla, en van raids, — en dat echt niet alleen uit het Midden-Oosten. Joram kan efficiënt niets doen. En dán en

zó, zónder bekering of iets, schenkt de HERE hulp en redt keer op keer (vs. 10). Schoon zwaar getergd is Hij lankmoedig en weldadig. Zó grijpt Hij het hart van vorst en volk.

Merkwaardig, — Joram accepteert het allemaal wel, maar het beweegt hem niet die God nu zó te vrezen. Die God die zo drastisch Jorams godsdienstig systeempje doorbreekt. Die zich zo vól liefde voor een tegensprekend volk toont!

Eigenlijk, — schrille tegenstelling — trekt Benhadad zich nog meer van de HERE aan dan Joram. Neen, natuurlijk, hij neemt maatregelen tegen Elisa. Maar het valt toch op dat zijn officieren zeer vervuld zijn van de hulp van de HERE aan Israël. Zou dat vaak gebeuren, dat mensen die Christus niet kennen, zijn daden en werken in de geschiedenis veel scherper zien en voelen dan kinderen van God? Wie zegt dat wat het moderne heidendom te berde brengt hem niets doet, is blijkens 2 Kon. 5 en 6 een wel zeer verblind mens.

Ziende en Onzienlijke

We noteren hier maar dadelijk, dat blijkens de loop van het verhaal het erom gaat dat men in Samaria de HERE weer leert zien zoals Hij is. Elisa's redding uit het cordon van Dothan, en zijn tocht met de verblinde vijanden, 12 km naar het hart van Samaria, — het is een appèl van God op Samaria. Je hoort in de paniek van Elisa's knecht, en de wijze waarop die man de ogen opengaan éven iets van wat Jezus zo vaag zegt 'waar was uw geloof?' Wij zeggen: die knecht in paniek zag de benauwde werkelijkheid. Góð zegt: wie Mij niet ziet in de werkelijkheid, heeft een scheef beeld, is zonder grond een pessimist. Ook dat is doorbraak van een verstard, eigenwillig 'beeld' dat wij van God hebben. Alleen de gelóvige is realist. Elisa's knecht mag zien, maar zalig is wie ziet en toch gelooft, — ook zo meteen in Samaria. Dáár komt de ontkenning, en daar moet ze ook komen. Deze wonderen zijn geen Goddelijk vlagvertoon, maar 'opdat ook gij gelooft!'

Erkent zijn tucht die u zijn liefde toont

Schijnbaar is Jorams reactie als de vijanden hem op een presenteerblaadje worden aangeboden door de HERE, hoopgevend. Maar ook alleen maar in schijn. Want zo ergens, dan blijkt toch hier hoe opportunistisch eigenwillige godsdienst is. Schijnbaar ingaan op de weldaden des HEREN, maar alleen maar zover men er de vruchten van plukken kan. Het had Joram méér, en ook iets anders te zeggen dat zó de gevangenen des HEREN naar Samaria kwamen, dan 'zal ik ze neerslaan'. Het had hem moeten laten béven voor de machtige trouw van God. Zijn reactie is dan ook helemaal onder de maat van het geloof, van de overgave aan Israëls Koning. Elisa zegt dat puntig door hem te vragen: 'Uw éigen gevangenen liquideert ge toch ook niet? Nu, deze gevangenen van de HERE dan?' Zeker, menselijk, ál te menselijk is het een groot risico de Arameeërs ongedeed te laten gaan, zeker voor de eigenwillige godsdienst. Maar frappant is, dat dat 'liefhebben van de vijanden, weldoen aan wie u haten' een verlossing blijkt te geven: de Aramese raids op Israël komen ten einde. Je hóórt hier al het woord van Hem die meer is dan Elisa 'wie naar het zwaard grijpen zullen door het zwaard vergaan'. En van zijn apostel: 'Geef uw vijand te eten, want zo zult ge vurige kolen op zijn hoofd hopen' (Rom. 12:20).

Aram, de heidense vijand, heeft — zover als mogelijk is — de les geleerd. En Israël is erdoor bevrijd. Gods zoveelste trap van censuur is een nieuwe verlossing. De tragiek is alleen: die tucht wordt niet erkend, al wordt van die vrijheid gebruik gemaakt. Het sobere verslag van Koningen zegt: God breidde zijn handen uit naar een ongehoorzaam en tegensprekend volk. Maar alles wat zijn liefde wrocht bewoog ze niet om Hem te vrezen!

K. B. Holwerda - Doorn

KERKELIJK *Leven*

'Theologie van de abortus'

De wettelijke regeling van de abortus staat op het program van actie van meer dan één politieke partij. Al is er verschil ten aanzien van de vraag welke voorwaarden aan een wettelijk geoorloofde vruchtafdriving moeten worden gesteld, velen zijn het er over eens dat, waar anticonceptionele middelen de komst van een kind niet voorkwamen, de gelegenheid moet worden geboden een ongewenste zwangerschap door medisch ingrijpen te beëindigen.

Onder de voorstanders van deze legalisering van de abortus bevinden zich ook christenen. En theologen onder hen haasten zich een theologie van de abortus te ontwerpen. Dat wil zeggen een zogenaamd theologische redenering op te zetten 'dat het mag'. Een van de drogredenen is dat men in de eerste maanden van de zwangerschap beslist niet spreken kan van menselijk leven en dat bijgevolg de wegneming van een foetus langs operatieve weg niets te maken heeft met moord.

Dat heet dan wetenschap, nader wetenschappelijke theologie. De stelling dat men in de eerste maanden van de zwangerschap nog niet spreken kan van menselijk leven heeft met wetenschap niets van doen en met theologie helemaal niets. Ook al komt de bewering uit het brein van een man van wetenschap en uit de mond van een theoloog.

De bewering is brutaalweg een dictaat. Ze behoort tot het arsenaal van een zo geheten wetenschappelijke en een zogenaamde theologische dictatuur.

Het begin van een zwangerschap is het begin van een mensenleven.

Het was goed dat eens te lezen uit de mond van een vakman: professor Van Doorenmaalen. Een journalist van het Algemeen Dagblad (26 mei 1970) had met deze medicus een gesprek n.a.v. de storm van protest, die er in Engeland opging, toen een lid van het Lagerhuis, Norman St. John-Stevens onthulde, dat een Londense abortuskliniek levende foetussen levert voor wetenschappelijk onderzoek. In dat gesprek zei prof. Van Doorenmaalen o.a.:

„Wij embryologen, die de allereerste ontwikkeling van de mens bestuderen, doen dat door het nemen van proeven met embryo's van vogels en van zoogdieren. De meesten van ons vinden het ethisch niet veroorloofd daarvoor volledige levende menselijke embryo's te gebruiken.

Dit hangt samen met de vraag: wanneer beschouwen wij een nieuw leven als een mens? Ik meen, dat wij al op het moment van de bevruchting van het ontstaan van een mens moeten spreken. Van dat ogenblik af moeten wij dat leven respecteren. Wij moeten er dan geen proeven meer mee nemen.”

„Op grond daarvan ben ik, geheel los

van religieuze overwegingen, als medicus op wetenschappelijke gronden, tegen abortus.”

Gelukkig, dat deze hoogleraar tégen is. Jammer, dat hij dat 'tegen' fundeert op dusgenaamd wetenschappelijke gronden. Het wil ons voorkomen dat de zekerheid dat we terstond na de bevruchting te doen hebben met het begin van menselijk leven een zekerheid is van de voor-wetenschappelijke kennis.

En dat is óók kennis.

En vooral: hoe goed is het ook in deze dingen te luisteren naar de taal van de Heilige Schrift. Naar Job:

Uw handen hebben mij gewrocht en gevormd, geheel en volledig; en wilt Gij mij in het verderf storten? Bedenk toch, dat Gij mij als leem hebt gevormd, en wilt Gij mij tot stof doen wederkeren? Hebt Gij mij niet als melk uitgegoten, en mij als kaas laten stremmen, met huid en vlees mij bekleed met beenderen en spieren mij doorweven? Leven en genade hebt Gij mij geschonken, en uw zorg heeft mijn Geest bewaakt. (Job 10 : 8-12)

Wát een taal: leven en genade hebt Gij mij

geschonken. Dat betekent: het is genáde dat God ons het leven schonk.

Niet anders spreekt Psalm 71:

Here HERE, mijn vertrouwen van mijn jeugd aan; op U heb ik gesteund van de moederschoot aan, van het ingewand van mijn moeder aan zijt Gij mijn helper . . .

En dan Psalm 139:

Want Gij hebt mijn nieren gevormd, mij in de schoot van mijn moeder geweven. Ik loof U omdat ik gans wonderbaar ben voorbereid, wonderbaar zijn uw werken; mijn ziel weet dat zeer wel. Mijn gebeente was voor U niet verholen, toen ik in het verborgene gemaakt werd, gewrocht in de diepten van het aardrijk; uw ogen zagen mijn vormeloos begin; in uw boek waren ze alle opgeschreven; de dagen, die geformeerd zouden worden, toen nog geen daarvan bestond.

Van deze taal van de Goddelijke openbaring tracht men zich en ons te ontdoen door het beweren, dat we hier de uit de aard der zaak subjectieve taal beluisteren van Israël, dat de leemten in zijn kennis van ontvangenis en geboorte 'opvulde' met de naam van God; een z.g.n. mythologische spreekwijze, waarvan de betekenis ons pas door ontmythologisering open gaat.

De waarheid is dat deze psalmisten en profeten zo konden spreken en spraken omdat ze door de kennis van God ook de waarheid kenden omtrent deze dingen.

Het is schoon als aan het begin van ons leven de liefde van vader en moeder stond; wanneer we niet onwelkom en ongewenst waren. Nog heerlijker dat aan dat begin Gods liefde er was. Wat erg dat, wanneer God de Here zo'n borduurwerk in een moederschoot opzet, een mensenhand komt en dat borduursel uiteenrukt . . .

'Blijven in het Nieuwe Testament

II

B. 'Menoo' betekent iets anders dan 'blijven' 1)

Op het werkwoord 'breken' correspondeert het zelfstandig naamwoord 'brok'. We zien in beide woorden dezelfde stam ('br.k'), maar de klinker wisselt (e/o). Datzelfde verschijnsel doet zich ook in het Grieks voor. Bij het werkwoord 'men-oo' behoort het zelfstandig naamwoord 'mon-è'. Dat woord komen we in het N.T. o.a. tegen in Joh. 14 : 23: „Wij zullen tot hem komen en bij hem onze **intrek** nemen”. Nu is de daar gekozen constructie in het Grieks heel gangbaar: ze dient eenvoudig ter omschrijving van het op dat zelfstandig naamwoord corresponderende werkwoord (in dit geval dus 'menoo'). Wij kunnen dan ook verwachten, dat ook 'menoo' de betekenis zal hebben: ergens als gast zijn intrek nemen. En inderdaad blijkt dit het geval te zijn.

1. Dat kan zijn voor één dag, b.v. in Luc. 19 : 5. Jezus zegt daar tegen Zacheüs die in de vijgeboom zit: „Kom vlug naar beneden,

want Ik moet vandaag in uw huis . . .”, en dan volgt het bewuste werkwoord. Het aardige is, dat ditmaal omtrent de betekenis geen enkele twijfel behoeft te bestaan. In vs. 7 gebruikt Lucas ter afwisseling nl. het werkwoord 'kataluoo', dat betekent: als gast z'n intrek nemen. 2) Jezus zegt dus tegen Zacheüs, dat Hij die dag bij hem op bezoek wil komen.

Als twee discipelen van Johannes den Doper door hun meester op Jezus zijn geweest, dan volgen ze Hem. Hij wijst hun zijn woning „en ze gingen die dag bij Hem op visite”, Joh. 1 : 39.

Het verband tussen déze betekenis van 'menoo' en 'blijven' kan men aanvoelen, als men denkt aan een samenstelling van 'blijven', nl. 'verblijven'. Deze discipelen kiezen het huis van Jezus voor één dag tot hun verblijf.

2. Dat kan ook gebeuren voor een nacht: Luc. 24 : 29.

We zullen wel niet mistasten, als we aannemen, dat op deze tekst het bekende lied is geïnspireerd: „Blijf bij mij, Heer, want d' avond is nabij”. Nu is het niet mijn bedoeling

G. Visee - Kampen

dit versje af te kraken. De dichter openbaart zich daar als iemand die zijn hoop alleen op Christus vestigt. En dat stemt ons mild in ons oordeel. Maar de teneur van het vers is toch wel wat anders dan die van de tekst. Het lied tekent ons een mens die vereenzaamd en hulpeloos achterblijft, en nu den Heer vraagt hem niet in de steek te laten. Maar in de tekst zien twee voetgangers die het dorp waar ze wonen hebben bereikt, den man die een eind met hen is opgelopen aanstalten maken om verder te reizen, en dat terwijl de duisternis al invalt. Dan zeggen ze tegen hem: „Overnacht toch bij ons!” Ze roepen dus niet zijn hulp in, maar ze bieden hem logies aan.

3. Men kan ook voor langere tijd ergens zijn intrek nemen. Dan spreken wij van 'logeren'. Zo loeert Paulus in Philippi bij Lydia (Hand. 16 : 15) en in Corinthe bij Aquila en Priscilla (Hand. 18 : 3). Zie voorts Hand. 21 : 8 vlgg. en Luc. 10 : 7.

4. Tenslotte kan het element 'als gast' ook ontbreken. Het woord betekent dan eenvoudig 'wonen'. Zo b.v. in de geschiedenis die we pas noemden: twee discipelen van Johannes den Doper, door dezen op Jezus attent gemaakt, gaan Jezus achterna en vragen Hem: „Rabbi, waar woont U?” (Joh. 1 : 38). De bezetene in het land der Gerasenen „woonde niet in een huis, maar in de grafspelonken” (Luc. 8 : 27). Paulus krijgt in Rome vergunning „op zichzelf te wonen” (Hand. 28 : 16).

5. Het behoeft ook niet bepaald een huis of een soortgelijke ruimte te zijn, waar men verblijft. Men kan ook vertoeven (verkeren, zich ophouden: hier beschikt men over een keur van vertalingen!) in een bepaalde streek, b.v. in Joh. 11 : 54. Daar doet zich het aardige geval voor, dat terwijl de meeste handschriften 'emeinen' geven (dat is een vorm van 'menoo'), er ook een lezing 'diatriben' voorkomt, wat betekent: 'Hij vertoefde'. Mogelijk heeft een overschrijver in de oudheid onwillekeurig het oorspronkelijke werkwoord door een synoniem vervangen. Een bevestiging dat 'menoo' oudtijds werkelijk de betekenis 'vertoeven' had!

Ja, het kunnen zelfs **omstandigheden** zijn waarin men 'verkeert', zo b.v. in Joh. 12 : 46. Jezus zegt: „Ik ben als een licht in de wereld gekomen, opdat ieder die in Mij gelooft niet in de duisternis verkeert”. Men pleegt hier te vertalen 'blijft'. Maar het is dienstig naast deze tekst eens te leggen Joh. 8 : 12, waar Jezus zegt: „Ik ben het licht der wereld; wie mij volgt zal niet in de duisternis **wandelen**”.³⁾ Dat 'wandelen' moeten we op plaatsen als deze niet al te strikt opvatten; dat zullen lezers die in de Bijbel thuis zijn wel weten. Het betekent 'verkeren, vertoeven, zich ophouden'.

Dat men in zulke gevallen in het griekse N.T. van 'wandelen' spreekt, verraadt wel semitische invloed. Ik wil één tekst uit het O.T. aanhalen die juist in verband met wat we zopas onder nr. 4 vonden ('menoo' kan ook betekenen: 'wonen') heel sprekend is. Daar is nl. — zoals zo dikwijls in hebreeuwse (vooral dichterlijke) teksten — tweemaal hetzelfde gezegd in ietwat verschillende bewoordingen; en dan staat er in de eerste versheft 'wandelen', in de parallelle helft 'wonen'. Ik bedoel Jes. 9 : 1:

„Het volk dat in donkerheid wandelt
ziet een groot licht;
over hen die wonen in een land van
diepe duisternis
straalt een licht”.

'(Ver)blijven' in de duisternis betekent dus hetzelfde als 'wandelen' in de duisternis. En men kan deze werkwoorden ook zonder enig bezwaar afwisselen met 'zijn': men vergelijk 1 Joh. 2 : 10/11 „Wie zijn broeder liefheeft (ver)blijft in het licht . . . , maar wie zijn broeder haat is in de duisternis en wandelt in de duisternis . . .”.

—o—

Nu heeft men dit belangrijke feit helaas teveel over het hoofd gezien. Op tal van plaatsen heeft men 'menoo' vertaald door 'blijven', terwijl er geen sprake is van een **continueren** van z'n aanwezigheid, maar eenvoudig bedoeld wordt 'wonen' of 'wandelen',

D. Holwerda - Zuidhorn

maar dan in de overdrachtelijke zin die we zojuist (b.v. in 1 Joh. 2 : 10/11) tegenkwamen.

Ik denk aan 1 Joh. 2 : 14 „ik heb u geschreven, jongelingen, want gij zijt sterk en het woord Gods 'blijft' in u . . .”. Moeten we daar vertalen 'blijven', zoals o.a. de pas geciteerde N.B.G.-vertaling doet? Ik geloof het niet. Zien we maar eens naar Col. 3 : 16 „het woord van Christus **wone** rijkelijk in u . . .”.

Zo valt naast 1 Joh. 3 : 24 „hieraan onderkennen wij, dat Hij in ons 'blijft': aan den Geest, dien Hij ons gegeven heeft” te leggen b.v. Rom. 8 : 11: God zal „ook uw sterfelijke lichamen levend maken door Zijn Geest, die in u **woont**”.

En er is, dunkt mij, geen enkel verschil aanwijsbaar tussen 'zijn' in 1 Joh. 2 : 15 „indien iemand de wereld lief heeft, de liefde des Vaders is niet in hem” en 'blijven' in 3 : 17 „wie nu in de wereld een bestaan heeft en zijn broeder gebrek ziet lijden, maar zijn binnenste voor hem toesluit, hoe 'blijft' de liefde Gods in hem?”.

Men moet ook eens letten op Joh. 14. De Heiland staat op het punt van de aarde heen te gaan (vgl. vs. 2). Hij blijft dus niet bij zijn discipelen. En toch zegt Hij in vs. 25: „dit heb Ik tot u gesproken bij u 'blijvend’”; zo staat er letterlijk. Het is dunkt me duidelijk, dat Hij hier moet bedoelen „toen Ik nog bij u vertoefde” of „nu Ik nog bij u ben”. In veel vertalingen vindt men het dan ook in die zin weergegeven. Het element 'blijven' ontbreekt hier evident. Maar zou men precies dezelfde uitdrukking in vs. 17 anders moeten opvatten, waar we lezen „maar gij kent Hem (d.i. den Geest der waarheid), want hij 'blijft' bij u . . .”? Ik geloof het niet. Het element 'blijven', de belofte dus van de continuëring van de aanwezigheid des Geestes, ligt hier veel eerder uitgedrukt in wat volgt: „. . . en zal in u zijn”. Met „Hij (ver)blijft bij u” doelt Christus op zijn eigen tegenwoordigheid in hun midden: in Hem, die immers den Geest ontving zonder mate, is de Geest bij hen aanwezig. En straks, als Hij is heengegaan van de aarde, zal de Geest ook in hen worden uitgestort, nl. op de Pinksterdag.

Precies zo ligt het geval in 2 Joh. : 2. De blijvende aanwezigheid des Geestes is uitgedrukt in de woorden „en zal met ons zijn tot in eeuwigheid”. Maar uit het feit, dat dit apart wordt toegevoegd, valt dunkt mij op te maken, dat in de daaraan voorafgaande woorden („die in ons 'blijft'”) nog niét het blijvend karakter van die aanwezigheid ligt opgesloten. Men moet ook hier dus niet vertalen 'blijft', maar 'woont'.

Ik denk ook aan 1 Joh. 3 : 15. Daarvan geeft het N.B.G. als vertaling „gij weet dat geen mensenmoorder eeuwig leven blijvend in zich heeft”. Tal van andere vertalingen geven iets wat zakelijk op hetzelfde neerkomt. Is het dus zo, dat zo'n mensenmoorder het eeuwige leven wel in zich heeft, maar het eenmaal weer kwijt raakt? Ik kan me toch nauwelijks voorstellen, dat Johannes dat bedoelt. Elders zegt Johannes van een ongelovige eenvoudig: „hij heeft het leven niet” (1 Joh. 5 : 12). Wij moeten dus vertalen: „dat geen mensenmoorder eeuwig leven in zich heeft wonen”. En zo zou ik ook het voorafgaande vers („wie niet liefheeft 'blijft' in de dood”, 1 Joh. 3 : 14) willen verstaan vanuit 1 Joh. 2 : 11, hierboven geciteerd, en dus vertalen: „wie niet liefheeft verkeert in de dood”. (Men kan ook denken aan een uitdrukking uit ons Avondmaalsformulier: 'mid-den in de dood liggen'.)

Datzelfde geldt voor een aantal teksten waarin sprake is van 'het woord' dat in de gelovigen 'blijft', zoals het dan in de gang-

bare vertalingen heet (boven haalde ik reeds 1 Joh. 2 : 14 aan), en in de ongelovigen niet. Ik lees in Joh. 5 : 38 „gij hebt Zijn (d.i. des Vaders) woord niet blijvend in u” (N.B.G.; en men kan daar een hele reeks zakelijk gelijk-luidende vertalingen naast leggen). Hier valt dezelfde vraag te stellen als daareven t.a.v. 1 Joh. 3 : 15: hebben de mensen die Jezus hier aanspreekt Gods woord nú wél in zich, maar verliezen ze het later weer? Welnee! Verge-lijk maar wat Christus in 8 : 37 zegt: „Mijn woord (en dat is het woord des Vaders, vgl. 14 : 24) heeft in u geen plaats” (Stat.-vert.).

Evenzo moet men in 1 Joh. 2 : 24 vertalen: „wat gij van den beginne gehoord hebt moet in u wonen (hetzelfde bevel als in Col. 3 : 16); wanneer in u woont wat gij van den beginne gehoord hebt, . . .”.

En deze opvatting van 'menoo' zou ik ook willen uitbreiden tot een heel complex van teksten bij Johannes waar sprake is van Christus' 'blijven' in den Vader (of omgekeerd) of van Zijn (of 's Vaders) 'blijven' in ons (of omgekeerd).

Het duidelijkst is wel Joh. 14 : 10, waar het woord-in-kwestie afwisselt met 'zijn'. Eerst heet het: „geloof gij niet dat Ik in den Vader ben en de Vader in Mij is?”. Daarom zal men ook wat volgt aldus moeten vertalen: „de woorden die Ik tot u spreek, zeg Ik niet uit Mijzelf, maar de Vader die in Mij woont doet zijn werken”. In vs. 11 is dan helemaal geen werkwoord gebezigd, wat meermalen gebeurt, als het om het begrip 'zijn' gaat; er staat letterlijk: „geloof Mij, dat Ik in den Vader, en de Vader in Mij”.

Ik wijs ter adstructie ook nog even weer op de teksten die ik daareven naast elkaar legde, nl. 1 Joh. 3 : 24 en Rom. 8 : 11.

Daar valt nog wel het een en ander aan toe te voegen. In 1 Joh. 4 : 16 lees ik: „God is liefde, en wie in de liefde 'blijft' — ik volg nu voorlopig maar weer de gangbare vertalingen — 'blijft' in God en God 'blijft' in hem”. Ten nauwste daarmee verwant is Joh. 15 : 9/10, waar Christus tegen zijn discipelen zegt: „'blijft' in Mijne liefde. Wanneer gij mijn geboden bewaart, zult gij in mijn liefde 'blijven', zoals Ik de geboden van mijn Vader bewaard heb en in zijn liefde 'blijf'”. Waarbij valt op te merken, dat Christus even tevoren had gezegd: „'blijft' in Mij” (vs. 3; zie ook de daarop volgende verzen).

Zo formuleert Johannes. Maar wat zegt Paulus? Dit: „wandelt in de liefde, zoals Christus ons heeft liefgehad . . .” (Eph. 5 : 2; vgl. ook vs. 8) en „nu gij Christus Jezus, den Heer, hebt aanvaard, wandelt in Hem” (Col. 2 : 6).

Daar hebben we dus weer dezelfde afwisseling (wandelen — 'blijven') die we bij Johannes constateerden, toen we naast elkaar legden 12 : 46 en 8 : 12 uit zijn evangelie.

Diezelfde afwisseling vinden we ook (zij het minder duidelijk, omdat de formulering van de 'ruimte' waarin men 'verkeert' wisselt) in de tweede brief van Johannes: in vs. 9 spreekt hij van een 'blijven' in de leer van Christus (precies zo in 1 Joh. 2 : 27 „'blijft' in Hem, gelijk zijn zalving u geleerd heeft”), maar in vs. 4 van een wandelen in de waarheid.

¹⁾ Over 'menoo' in de betekenis van 'wachten op' of 'te wachten staan' spreek ik niet. Deze betekenissen zijn voldoende bekend, en geven geen moeilijkheden.

²⁾ Hiermee hangt samen het woord 'kataluma' (gastverblijf, herberg), dat we uit Luc. 2 : 7 kennen.

³⁾ Vergelijk ook de eerste helft van het pas besproken Joh. 11 : 54. Ook daar staat „wandelen”, waarmee in de tweede helft afwisselt „verblijven”.

Rijke mensen zijn ook mensen

De wijsheid van het CNV-blad De Gids is ons ten voeten uit getekend in het artikel „Er bestaat helemaal geen woningnood in Nederland”, dat u aangetroffen hebt in Opbouw van 24 april. Vooral wanneer daarin nader wordt gesteld: „we hoeven er alleen maar voor te zorgen, dat het geld beter verdeeld wordt”, weten we uit welke hoek de wind waait. Terecht wordt overigens in dat artikel betoogd, dat er woningen beschikbaar zijn voor wie dat kunnen betalen.

Inderdaad, er zijn nu ook dure huizen te koop. Huizen van een ton of enkele tonnen, tot vijf ton (= een half miljoen), staan te koop. Terecht komt dat eens in de krant. Want na de oorlog zijn er eindeloos volkswoningen gebouwd, goedkope woningen, subsidiewoningen, woningen-voor-iedereen, woningen, die zo goedkoop en zo slecht zijn gebouwd, dat ze nu wel weer kunnen worden afgebroken. Alle jongemannen van de Veluwe, wier oudere broers een kamertje aanvaders-huis mochten aanbouwen, moesten na de oorlog een eigen huis hebben; huur of koop dat deed er niet toe. De grote zwevende koopkracht, door geen tien Lieftincks te beugelen, zocht een snelle en duurzame bestemming. En de staat bouwde wat zij kon, bouwde uit alle macht en tegen de klippen op, bouwde overeenkomstig de rooms-rode regeringsidealen, bouwde met hulp van ons aller belastinggelden: goedkope woningen voor Jan en Alleman.

Nu mogen er eindelijk ook duurdere woningen worden gebouwd. Niet dat dit dure element zo aantrekkelijk is — maar de aantrekkelijke woningen-naar-eigen-smaak zijn bijzonder duur; nu de bouw eindelijk vrij is betaalt men zeker 100% meer dan destijds, bijvoorbeeld in 1950. Daar zit een discriminatie van de „beter-geplaatste” in. Waarvan acte.

Het CNV-blad De Gids noemt blijmoedig een aantal gevallen op. Voor 5 ton een villa in Kralingen „als je maar zorgt dat je genoeg geld hebt”. Maar als u leest wat in die koopsom is inbegrepen: 6741 M² eigen grond (waarde zeker f 135.000), een chauffeurswoning (f 40.000), zes kassen (f 60.000) en een garage (f 5000), dan blijft voor het comfortabele huis f 260.000 over. Dat klinkt al anders, temeer waar ook de chauffeur een huis krijgt; en dan nog — mag hij alstublieft? Hij doet er toch niemand schade mee?

Voor 3½ ton een landhuis bij Amersfoort met anderhalve hectare eigen grond (f 150.000), een zomerbungalow (f 25.000) en grote garage (f 5000); blijft voor het huis zelf f 170.000 over. Mag het?

Of blijf wat dicht bij de koude grond. Een luxueuse 4-kamer-flat voor f 150.000 in Scheveningen, inclusief verwarming (f 10.000), garage (f 5000), bewaking (...) en lift (...); zo blijft voor het uitzicht over de zee f 135.000 over. Is dit toegestaan? Of is het onfatsoenlijk zulk een huis te kopen en te betalen? Zo ja, tot hoe ver gaat dan wel het fatsoen?

Nog een voorbeeld uit De Gids: flats op een landgoed in Wassenaar. De huur zou 18-20 mille zijn, de koopprijs f 142.500 tot f 225.500. U moet even meetellen: behalve een bijzonder rustige en fraaie omgeving is er bewaking, hulp, ook huishoudelijke assistentie (!), logeerkamer beschikbaar, dinerverzorging, en

zo voort. De Gids meent te weten dat de huizen te duur waren voor verhuur en daarom „uit armoede” worden verkocht. En dan volgt het rekenkunstje: dat je de rente van je hypotheekschuld van je inkomen mag aftrekken, en daarmee dus een belastingverlaging krijgt, die kopen voordeliger maakt dan huren. Eindelijk wordt de indruk gewekt, dat de staat wel voor 60-70% in de kosten van je dure flat meebetaalt.

Zo, dat is wel een staaltje van demagogie, dat er zijn mag. Voordat iemand 60-70% van zijn inkomen aan IB betaalt moet hij (gehuwd, geen aftrekbare kinderen) toch zeker f 300.000 inkomen hebben. Indien hij geen aftrek van inkomstenbelasting (IB) zou krijgen, bijvoorbeeld als hij de flat huurde, zou hij 63% van zijn inkomen (= f 189.000) aan de staat betalen. Dat schijnt ieder rechtvaardig te vinden. Waarom eigenlijk? Dat rechtvaardigheidsgevoel is, wat Europa betreft, nergens op zo hoog niveau werkzaam als in Nederland. Overal ter wereld kan men goedkoper terecht, vaak stukken goedkoper.

Stel u voor: Jan Boezeroen rekent vandaag met „netto loon”. Die wil van geen IB weten. Maar wanneer je meer presteert dan 12 miljoen doorsnee Nederlanders, wanneer je f 50.000 of een ton of meer waard bent... dan wordt het door die 12 miljoen vanzelfsprekend geacht, dat de staat daarvan 60-70% wegbelast. Dat begint verdacht veel op discriminatie te lijken: wanneer iemand hard werkt, of erg knap is, of veel geluk heeft, of bepaald onmisbaar is, kortom ver boven de massa uitsteekt. Daar staat straf op: 60-70% afdragen! En als die iemand zijn pientere kop gebruikt om zijn huis niet te huren maar te kopen — en zo gebruik te maken van de legale IB-aftrek, die voor elke Nederlander gelijkelijk beschikbaar is — dan wordt door J.B. gedaan, alsof de man de staat besteeft; alsof het rijk eigenlijk 's mans huis voor 60-70% betaalt. Waarvan acte.

Want hoe zit de zaak precies in elkaar? Wanneer de rijke meneer X. een 2 kamer-flat te Wassenaar koopt (hij heeft hier genoeg aan, want zijn getrouwde kinderen kunnen op gehuurde logeerkamer terecht) betaalt hij f 142.500. Deze investering kost hem 8% rentederving plus onderhoudskosten = f 1000 per maand. Daarom gaat de rijke meneer X. die flat niet uit eigen middelen kopen, maar neemt een hypotheecaire lening van 70% (= f 99.750) en past zelf 30% bij (= f 42.750).

Iemand die een flat van f 142.500 koopt mag volgens de rijksnormen gesteld worden op een inkomen van f 75.000 (zie verder). Waar de kinderen de deur uit zijn betalen de heer en mevrouw X. aan inkomstenbelasting f 34.136. Nu hij een hypotheecaire lening nam, mag hij 10% rente is f 9975 aftrekken van zijn inkomen en belandt op een IB van f 27.761. Wat kost hem nu de gekochte flat?

Zijn eigen investering geeft een rentederving: 8% van f 42.750 =	f 3.420
De rente van zijn hypotheecaire lening is	„ 9.975
Het onderhoud en de aflossing stellen we op	„ 2.605
	samen f 16.000
en na aftrek van zijn belastingbesparing ad	„ 6.375
betaalt hij per jaar	f 9.625

Dat is f 800 per maand in plaats van f 1000. Er is geen sprake van, dat „de staat zestig tot zeventig procent” van zijn huis betaalt; de rijke meneer X. bespaart zich 20% op zijn woonkosten, bestelt daarmee de staat niet, maar voorkomt dat de staat hem meer afneemt dan wettelijk nodig is. Mag hij alstublieft? Bovendien is hij nu eigenaar voor die f 800 per maand; als huurder zou hij f 1500 moeten betalen.

Een gefortuneerde dame ging in het buitenland wonen. Ze had weinig vermogen maar een groot inkomen. Toen ze een andere nationaliteit koos, mocht ze f 350.000 van haar inkomen meer behouden dan in Nederland. Drie en een halve ton per jaar (netto!) overhouden — alleen door een uurtje vliegen verder op te gaan wonen; daar kan ze wat mee doen, nietwaar? En ze eet er geen boterham meer om. Haar burgemeester vroeg me gramstorig: zou u daar uw nederlandse nationaliteit voor willen verkwanzelen? Ik antwoordde: vindt u die nederlandse nationaliteit een zo hoogwaardig goed, dat zij met f 350.000 per jaar moet worden gehonoreerd? Daar had hij niet aan gedacht.

Een rijke meneer Y. betaalde kort na de 2e wereldoorlog aan de eenmalige heffing en de vermogensaanwasbelasting een aanzienlijke som. Hoeveel moet u zelf maar uitrekenen. Hij had geen extra inkomen gehad door of in of na de oorlog, maar wel moest hij een stuk van zijn vermogen afstaan: gelijkgeschakeld met al degenen, die wel „verdiend” hadden aan of tengevolge van de oorlog. Tussen haakjes: weet u dat het vrijmaken van een vermogensbestanddeel op zichzelf nog aanzienlijke verliezen kan opleveren?

Een regeringsambtenaar kwam persoonlijk enige vermogensbestanddelen inspecteren. Om nog een ander terrein te gaan bezien zou een fikse wandeling vergen. Daarom zei de ambtenaar: stapt u maar in mijn auto. De rijke meneer Y. keek even naar de letters op de auto, die het betreffende departement aanduiden. Dat irriteerde de ambtenaar: „nu ja — zei hij snibbig — ik zei mijn auto, maar misschien hebt u er wel aan meebetaald”. Meneer Y. grinnikte tevreden: de les was begrepen. „Hoeveel kost deze auto dan?” vroeg hij vriendelijk. De ambtenaar noemde een rond bedrag en meneer Y. maakte een deelsommetje. „Dan heb ik na de oorlog 175 van deze auto's aan het rijk betaald”, zo besloot hij, „misschien rijden we dus wel in mijn auto!”. De ambtenaar zweeg nadenkend. En de rijke meneer Y. vertelde me het verhaal, in de grimmige voldoening, dat althans iemand de waarheid kende.

En nu de niet-rijke mensen. Er zijn inderdaad 2-kamer-flats te koop voor f 30.000. Er zijn „herenhuizen te kust en te keur” voor f 50 tot 60.000. En huizen van f 50—100.000 zijn er „volop”; zelfs dit is waar. Maar wat De Gids verder zegt over „geduld hebben en zuinig zijn”, over „sparen” en zo lang wonen in een „vochtige kelder” of op een „gammele zolder” kon eerder uit De Waarheid zijn overgenomen; want het riekt naar bewuste misleiding.

Wie een huis voor f 40.000 koopt (k.k.) legt zich de volgende lasten op. Hij moet eerst f 6000 hebben gespaard; rentederving f 360. Hij moet een hypotheecaire lening aantrekken van f 36.000 à 10% = f 3600 p/j. Hij moet aflossing en onderhoud betalen, stel f 840.— Dit samen brengt de man op f 4800 per jaar

D. W. L. Milo - Vierhouten

of f 400 „huur” per maand. Daarmee is hij eigenaar.

Welnu. De regering streeft naar een huizenbeleid, waarbij 20-25% van het inkomen verwoond wordt. De koper van voornoemd pand van f 40.000 moet dus een inkomen hebben van f 1800 bruto per maand. Heel de gegoede middenstand, de Mavo-onderwijzer, de Havoleraar, staan al te dringen. Laat men het nu niet dramatisch voorstellen. Bovendien: laat die onderwijzer dus f 1800 per maand verdienen en 2 kinderen hebben. Hij betaalt aan IB f 3840 per jaar. Na aftrek van zijn rentelast (f 3600) bedraagt zijn IB slechts f 2684. Ergo de staat betaalt (om in de termen te blijven) f 1156 mee aan zijn huis, dat is 24% van zijn woonkosten. De onderwijzer krijgt alzo nog meer subsidie dan de gewraakte *) „rijkaard”! Blijft over de vraag, of een gezin met 2 kleine kinderen van een inkomen van f 21.600 een paar mille per jaar kan oversparen. Ik weet niet of u daar zwaar aan moet tillen. Nu moeten we ook niet doen alsof sparen iets onzedelijks is.

—o—

Na dit voorbeeld nog een opmerking. Er zijn dus volop huizen tussen f 50 en 100.000 te koop. (De opmerking van De Gids, dat de bouwers zich blauw adverteren en de huizen aan de straatstenen niet kwijt kunnen, moet u maar vergeten; speciaal in die wereld werkt men niet uit liefdadigheidsoverwegingen.) Maar een huis van f 80.000 vergt natuurlijk dubbele lasten en veronderstelt een inkomen van zeg f 50.000. Iedere arts komt zo maar in aanmerking. Een huis van f 2 ton vergt naar verhouding een inkomen van ruim een

ton; iedere specialist is bereid ervoor in te schrijven. En laten we het nu niet te gek maken; mag er nog verschil in inkomen zijn? Of is ook dat onzedelijk? Zelfs in Rusland — waar krachtadig getracht is alle inkomens gelijk te maken (en waar men waarachtig wel wist „hoe het geld te verdelen”) — heersen al lang weer de grootste tegenstellingen. Ginds door bevoorrecht, heet het; hier door pres-tatie.

Tenslotte nog iets over rijke mensen. Ze zijn ook mensen. Een van mijn vrienden is een joodse notaris, een nederig en vriendelijk mens. Hij werd tijdens de oorlog multi-miljo-nair, omdat al zijn familieleden omkwamen. Deze vriend zou zijn miljoenen graag teruggeven, als hij daarmee zijn twee vergaste dochttertjes terug had. Ik heb een dame gekend, die haar zoon voor f 5 ton terugkocht uit een Duits concentratiekamp. De jongen kwam doodziek thuis en overleed spoedig. Na de oorlog ontving de moeder het losgeld terug: ze wilde het niet hebben en besteedde het voor een algemeen sociaal doel.

Rijke mensen zijn meestal pientere mensen, hardwerkende mensen en spaarzame mensen. Het is moeilijker een vermogen in stand te houden dan op te bouwen. In ons sterk-cumulatief belastingstelsel beslist een grote meerderheid over het inkomen van een kleine minderheid: tot 70¹/₂% van het inkomen. Is dat billijk? Rijken en armen ontmoeten el-kander, zegt de spreukendichter; maar hun beider Maker is de Heere.

*) Een leraar van f 36.000 krijgt, bij koop van een huis ad f 80.000, zelfs 40% subsidie!

Tussen zeggen en doen in

Het Pinksternummer van Opbouw zou je het Hoogeveennummer kunnen noemen. Het is niet mis wat daarin wordt gezegd over de sectarische instelling van de Hoogeveense synode en — dat moet worden toegegeven — ook inderdaad te zeggen valt. Het „pestilente confessionalisme” (deze moeilijke woorden zijn echt niet van mij, A.) voert regelrecht naar het sectarisch separatisme, aldus zo ongeveer de conclusie.

Daartegenover wordt in bedoeld nummer geplaatst de eis om kerkelijke gemeenschap te oefenen met allen die van Christus zijn. Of zoals Schilder dat vlak na de vrijmaking onder woorden bracht:

„Wij hongeren naar de katholieke kerk, naar de kerk die algemeen is, en wij zweren bij God een dure eed die aldus luidt: Waar ook, en wanneer ook wij gaan staan in een kerkformatie, hoe ze ook heet of heten mag, het zal niet aan ons zelf mogen liggen, als er één man of één vrouw of één kind buiten blijft, waarvan God zegt: hij, zij of het moet er binnen zijn.”

—o—

Het is allemaal wel heel anders uitgekapt. Het verbijsterende voltrok zich in een sfeer van een ontstellende geestelijke hoogmoed. Wie dit goed op zich in laat werken, vraagt zich na 2 x een kerkelijke crisis te hebben meegemaakt af: wat moet ik hier toch mee aan, met de woorden van Schilder namelijk...!

Er wordt wel gezegd: Bavinck was een ruim denkend man, maar al die anderen die helaas alles verknoeiden. Als die eens an-

ders...

Het klinkt geloofwaardig, maar naar mijn mening liggen de zaken zo niet.

Het gaat mij om het is-gelijk-teken, zo in de trant van gereformeerd = waarlijk christelijk = voluit katholiek, hetwelk altijd maar zo vlot weg wordt gehanteerd.

Denk terug aan de begindagen van de vrijmaking, die gekenmerkt werden door zware muziek met als hoofdmotief: ware — valse kerk (Jeruzalem — Babylon). Het Amersfoortse congres leverde het betoog voor de politieke doorbraak naar rechts over artikel 36 N.G.B. Een uitstekend stuk werk, zo werd geoordeeld. De lijnen werden in alle rust getrokken naar Gods heilig Woord, zo heette het.

Een tegenstroom was er nauwelijks. Een enkele broeder of zuster, die met inzet van alle krachten nog wat van een brede basis probeerde te redden, werd gelocaliseerd.

Het star hameren op eigen gelijk begeleidde het geheel. De viool van het exclusieve recht werd echter zo lang bespeeld dat het klimaat voor gevoelige geesten onleefbaar begon te worden.

Een ontkenning van het drama kon niet uitblijven. Zoals de geschiedenis — maar wie verdiept zich daarin? — voortdurend heeft laten zien, is het „gelijk” een merkwaardige noemer, waaronder van alles gebracht is. Hardnekkig blijven zweren bij eigen zienswijze moet altijd verlies opleveren aan helder zicht op de werkelijkheid, waardoor het gevoel voor betrekkelijkheid totaal wordt ver-stikt.

De profetie stond bovenaan de lijst en daarvan werd de liefde ondergeschikt gemaakt. Een beroep op Bavinck werd genegeerd. Deze

geleerde zou veel te veel het algemene hebben gezocht in plaats van de kernwaarden van het gereformerd belijden met kracht te hebben verdedigd. Bavinck was een omtrek-figuur, zo werd gepraat. Dan was Kuyper toch hoger aan te slaan.

Wie profeteert met het heilige Dordt in de hand, heeft God bij voorbaat al aan zijn kant. En kom niet aan de uitgewerkte leer van verkiezing en verwerping, het hart van de gereformeerde religie, want wat is een leer waaruit het hart gesneden is?

Als ik zo de balans op maak dan kan ik wel zeggen, dat, als de erfenis van kerkelijke vergaderingen serieus wordt genomen, de gereformeerde kerk in de loop der tijden al meer is geworden een kerk van de gereformeerde theologie (ondanks alle plechtige beweringen van het tegendeel). Een bekend predikant zei het eens met nadruk dat b.v. aan de afbakening van de gereformeerde avondmaalsleer ten opzichte van die van de Lutherse niet voor niets zoveel aandacht is geschonken in de gereformeerde belijdenis.

Op die manier is de kerk van de gereformeerden een kerk voor de gereformeerden geworden met praktisch geen speelruimte. Vandaar dat velen zelfs niet goed raad weten met Rijsbergen. De gemeente van Rijsbergen aan de grote weg naar Antwerpen, die de verdieping en de verbreding nastreeft. Door een periode van miskenning heen is zij een teken in Israël geworden, zoekende de verlevendiging rondom het Evangelie.

—o—

Van belang is het kennis te nemen van het-geen dr. Aalders liet afdrukken in het maandblad „In de rechte straat” (mei 1970). Hij zegt: het is zelfbedrog het adres van de kerk nu nog te willen geven op grond van logicistische redeneringen of kerkordelijke en oncfessionele argumenten. Daarmee kunnen wij onnozele zielen bedotten, maar de Heilige Geest niet!

Ik ben geneigd, zo vervolgt dr. Aalders, om te zeggen: waar men zich kerkelijk op de borst slaat en veel kerkelijke zelfdunk heeft, daar beseft men weinig van de huidige schuld en nood, en daar zou ik dus weinig hoop hebben om de gemeente van de zeventuizend te vinden. Maar waar men kerkelijk verslagen is van geest en gebroken van hart, omdat men zucht onder de huidige nood en schuld, daar zou ik hoop hebben om iets van die gemeente te vinden. Aalders brengt hier wel een snaar aan het trillen.

Als u mijn visie vraagt, dan verwacht ik bitter weinig meer van een vermoeiende lip-pendienst aan eerbare principes, die het wezen van het Evangelie niet of nagenoeg niet raken. Ook niet van een permanent offeren op het altaar van „wettige voortzetting”, enz. Ook niet van het zoeken naar de randvoorwaarden voor een nieuw/hersteld kerkverband. Het zit zo maar weer muurvast.

Veel meer waarde hecht ik aan het zich beraden over zo iets als een federale samenwerking tussen christelijke gemeenten (eventueel met een uiterst lichte samenwerkings-regeling).

Wat vinden wij toch moeilijk de weg van de Heer, de levende weg, de weg die de Heer Zelf is, een weg die nooit dood loopt, want Jezus Christus is de Alpha en de Omega. Vandaag aan de dag is dat een weg tussen ontlustering en betweterij door. Ik verwijt niemand dat hij in welke kerk ook blijft, niets kan u scheiden van Christus, maar ik hoop dat u iets begrijpt van de doodstrijd van Christus. Zijn lijden voor al onze zusters en broeders.

Opvallend was het van dr. J. Veenhof in Opbouw van 20 maart 1970 te lezen: Men kan zich niet met een paar vlotte leuzen van deze invloedrijke stroming (hij handelde over de

P. Aalbersberg - Bilthoven

Pinksterbeweging) afmaken. Een indringend artikel van dr. J. Veenhof, maar wat wordt er mee gedaan? Zonder krachtpatserij!

—o—

Mag ik tot besluit enkele suggesties doen?

1. De gemeente als christelijke gemeente moet altijd open staan voor kritiek, voor voorstellen tot verbetering, voor nieuwe experimenten, evenwel met inachtneming van haar karakter, haar wezen en haar structuur met als fundament: Christus!!!! Beweeglijkheid is haar kracht, ook in de liturgie.

2. De christelijke gemeenten moeten op elkaar kunnen rekenen en elkaar tot steun zijn. Geen bemoeizucht. Geen enkele aanmatiging. Geen inmenging van „boven af”.

3. Elkaar aanvaarden en zo lang mogelijk dragen met alle verschillende eigenschappen en hoedanigheden, onderscheid in benadering van vraagstukken, verschil in wegen waarlangs de gelovigen zijn en worden geleid.

4. Eenheid in Christus naar Zijn Evangelie als een geschenk ontvangen. Om een woord van Zinzendorf te gebruiken: al kraken ook onze schouders. Theologische opvattingen niet als maatstaven de kerk laten verscheu-

ren, ten koste van de relatie tot God.

Wie denkt in vaste kaders komt dadelijk met vraagtekens. Kijk maar naar bewegingen als het Réveil; zonder kerkelijk patroon ben je toch nergens!!!

Dacht U dat, werkelijk? Ik begrijp best dat er altijd iets zal zijn van het eigene, maar daar gaat het niet om. Het gaat mij hierom, dat het verleden heeft aangetoond dat de kerken druk waren of niet druk waren met allerlei zaken terwijl de zendingen van genootschappen van buitenaf de negers in Suriname het Evangelie hebben gebracht. Mijn vraag: wat denkt u van de weg die Christus is gegaan? Toen, in die situatie, onder die omstandigheden en overheidsbepalingen?

Het is geen rekensommetje.

Sta, Vader, met Uw Geest ons bij:

wij zijn toch Uw beminden?

Geef, dat ons hart waarachtig zij

en dat het vrede vinde,

Schenk ons Uw licht, geef ons Uw

woord,

opdat ons in dit duister oord

geen valse schijn verblinde.

Ook geen kerkelijke schijn. Wellicht is er voor u aanleiding met mij — hetzij via de pers hetzij rechtstreeks — van gedachten te wisselen. So long!

Mijn woonadres: Encklaan 17.

researchwerk wordt allengs formalistischer getint, ingewikkelder van aard, duurder qua opzet. Een steeds groeiende portie van dit werk wordt verricht ten bate van, dóór, of op last van de federale regering.

—o—

De individuele uitvinder, die moeizaam placht te zitten priegelen in zijn werkplaatsje, raakt in de knel naast de goedbemande wetenschappelijke studiegroepen in het laboratorium en op het proefterrein.

—o—

In hetzelfde vlak ligt de omwenteling, die men aan de universiteit heeft beleefd. Van huisuit vormde die universiteit de bron, waaruit vrijelijk nieuwe ideeën en wetenschappelijke uitvindingen konden opwellen. Maar ook hier zien we een ingrijpende wijziging in het onderzoek-beleid.

Tendele ligt dat soms aan de enorme sommen, die met zo'n onderzoek zijn gemoeid; maar in de praktijk betekent een contractuele binding met de regering toch wel ongeveer hetzelfde als een stuk intellectualistische neuswijzerij. Op de plaats van het oude trouwe schoolbord vindt men nu honderden nieuwe elektronische computers...

—o—

Het vooruitzicht, dat onze geleerden thans vrijwel allereergens wordt geboden, komt voornamelijk neer op: overheidsdienst — (verplicht) projectonderzoek — de macht van het geld; het is een vooruitzicht, waarop men zich beslist weleens goed zou mogen bezinnen.

—o—

Niettemin moeten we toch oog hebben voor twee aspecten: enerzijds dienen we het wetenschappelijk onderzoek en het verder brengen van onze kennis naar waarde te schatten, anderzijds is er het levensgrote gevaar, dat heel het optreden van de overheid de speelbal zou kunnen worden van een wetenschappelijk-technologische elite.

—o—

Een goed staatsmanschap houdt ook in, het als een welomschreven taak te beschouwen, deze en andere krachten, of ze nu nieuw zijn of oud, te modelleren, met elkaar in onderling evenwicht te brengen, ze volgens de geldende spelregels in te passen in ons democratisch systeem, én daarbij zich tevens altijd voor ogen te houden de waardevolle doelstellingen van onze vrije samenleving.” —

o—o—o—o

Mede aan de hand van deze weinig optimistische analyse van de situatie rond 1960 in de Nieuwe Wereld (waar de tijd in de laatste tien jaar overigens ook bepaald niet stil heeft gestaan) hoop ik in de komende nummers van 'Opbouw' een paar aspecten te bekijken van de huidige problemen, waar Uncle Sam mee zit. Als eerste stel ik mij voor, iets over de nog altijd niet opgeloste crisis-situatie in het Verre Oosten te schrijven. Daarbij komt dan wellicht ook het één en ander over de achtergronden van de spanningen binnen het grote blok der communistische landen, met name de steeds wijdere kloof tussen de U.S.S.R. en de Volksrepubliek China.

Zaltbommel, mei 1970.

AFSCHEIDSWOORDEN VAN EISENHOWER (januari 1961)

Er is wellicht geen enkele redevoering uit de dubbele ambtstermijn van president Dwight D. Eisenhower te noemen, waarop zo'n fel commentaar is geleverd, als zijn 'Afscheidrede tot de Natie', op 17 januari 1961.

Ike benutte deze gelegenheid, het laatste woord te hebben, voortreffelijk. Professor James Banner van Princeton beschouwt de rede zelfs als het hoogtepunt van de gehele presidentiële periode. Het grote belang van deze afscheidsspeech is namelijk gelegen in de ernstige waarschuwing, die de 'president-soldaat' deed horen tegen de overweldigende dreiging van het 'samenspel der militaire en industriële krachten'.

Omdat een op militair gebied zo bij uitstek competent man als Eisenhower toch bepaald niet tot de groep van zekere New Left-anti-stemmingmakers kan worden gerekend, kunnen we zijn ernstige woorden ook thans, bijna tien jaar later, nog met instemming lezen.

Daarom neem ik hier in vertaling een fragment uit de bedoelde rede over.

—o—

„Tot aan het begin van de Tweede Wereldoorlog was er in de V.S. geen volwaardige wapeningsindustrie te vinden. Die Amerikanen, die ploegscharen konden vervaardigen, bleken telkens, wanneer de omstandigheden dat vergden, evengoed in staat tot het smeden van de zwaarden...

Thans zijn we echter op een punt beland, waar wij het ons niet meer kunnen permitteren, onze nationale verdediging in een haastige improvisatie op te bouwen; het jongste verleden heeft ons gedwongen, een permanente wapeningsindustrie van ontzaglijke afmetingen op poten te zetten. Eén consequentie is, dat momenteel drie-en-een-half miljoen mannen en vrouwen direct bij het defensie-gebeuren betrokken zijn. En een tweede consequentie is, dat wij thans per jaar meer geld uitgeven ten behoeve van onze militaire veiligheid, dan het totale nettokomen van alle gemeentelijke instellingen in ons land bedraagt. De samensmelting van een dergelijke immense militaire structuur mét een reusachtige wapenfabricage vormt een nieuw element in de Amerikaanse sa-

menleving. Men ondergaat de ontzaglijke invloed ervan in ieder opzicht — economisch, politiek, zelfs geestelijk — en overall: in elke stad, bij elke vertakking van de volksvertegenwoordiging, én op ieder bureau van de federale regering.

Enerzijds zien we in, dat deze ontwikkeling volstrekt onvermijdelijk is.

Anderzijds hebben we oog voor de ernstige consequenties van deze zaak. Alles is erbij betrokken: onze arbeid, onze economische hulpbronnen én onze leefwijze, ja zelfs de structurele opbouw van onze samenleving.

—o—

Wanneer wij als regering onderling overleg plegen, moeten we op onze hoede zijn voor de steeds verder om zich heen grijpende invloed, al of niet opzettelijk, van dit militair-industriële geheel.

De gevaarlijke mogelijkheid, dat dit brok macht zich op rampzalige wijze zal gaan uitbreiden, is onmiskenbaar steeds aanwezig.

—o—

Nimmer moeten wij ermee akkoord gaan, dat door het overwicht van deze twee factoren, de militaire en de industriële machtsblokken, onze vrijheden of het functioneren van onze democratische instellingen nadelig zouden worden beïnvloed. We moeten op dat gebied geen enkele ontwikkeling als doodgewoon of vanzelfsprekend beschouwen!

Alleen een actieve, goed geïnformeerde burgerij kan in staat worden geacht, er zorg voor te dragen, dat de gigantische defensiemachine op de juiste wijze ingespeeld raakt op onze vredelievende methoden en doeleinden, zodat veiligheid én vrijheid beide hier zullen kunnen gedijen.

—o—

De technologische revolutie, die zich gedurende de laatste decennia heeft voltrokken, staat niet alleen met deze problematiek in verband, maar is er zélf tot op grote hoogte ook de oorzaak van geweest. Bij deze revolutie is namelijk het wetenschappelijk onderzoek geheel centraal komen te staan; ook dit

H. L. Bogaard - Zaltbommel

VERKIEZEN EN VERKIEZING IN HET NIEUWE TESTAMENT

2. „Want velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren.” Matth. 22 : 14.

Voor ik deze tekst bespreek nog een enkele opmerking in aansluiting op het artikel van de vorige week. Er zouden wel meer teksten te noemen zijn, waarin gesproken wordt van de verkiezing der apostelen door Jezus Christus. Maar het is m'n bedoeling niet alle teksten te bespreken. Nodig is het niet, want nieuwe elementen komen in de niet-besproken plaatsen m.i. niet voor. In alle teksten komt verkiezen voor als een daad van Christus in de tijd. En het doel van de verkiezing is dienst. Zo bijv. in Joh. 15 : 16: „Niet gij hebt Mij, maar Ik heb u uitgekozen en u aangewezen, opdat gij zoudt heengaan en vrucht dragen en uw vrucht zou blijven, opdat de Vader u alles geve, wat gij Hem bidt in mijn naam”. Dat „vrucht dragen” zal niet alleen betekenen, dat zij als apostelen het Evangelie verbreiden. Maar ook een leven van geloof en bekering en heiligmaking. Daartoe hebben de apostelen Jezus Christus niet gekozen, maar Hij hen. De Here was hun met zijn genade vóór. De Heiland heeft hen uit de wereld uitgekozen, zoals in Joh. 15 : 19 staat. Hun verkiezing tot het ambt van het apostelschap staat niet los van hun verlossing van deze boze wereld. Dat Judas van dit apostelschap vervalt en een verrader wordt plaatst ons voor het onoplosbare raadsel van de zonde. Dat hij een „zoon des verderfs” is geworden, zoals Joh. 17 : 12 hem noemt, is niet de schuld van God of van Jezus Christus, maar van hem zelf. Al hebben „grote mannen” geschreven, dat Judas daartoe gepredestineerd was, daarom is het nog niet waar. De Schrift zegt het nergens. Waarom zouden wij het dan zeggen? Ik ben het eens met Dr. Venema, die op bl. 22 van z'n proefschrift schrijft: „Het probleem, hoe Judas, hoewel tot apostel verkozen, de verrader van Christus werd, zou ik in het midden willen laten. Evenals de vraag, hoe de door God goed en naar zijn evenbeeld geschapen mens tot zondigen kon komen”.

Verder merk ik nog op, dat ik mij in deze artikelen niet bezig zal houden met allerlei teksten, die gewoonlijk met „De Verkiezing” in verband worden gebracht. Ik zal mij, mogelijk met een enkele uitzondering, bezig houden met de woorden verkiezen, verkiezing en verkoren.

Maar nu dan Mattheüs 22 : 14. Daarover schreef ik een artikel in „De Reformatie”, Jrg. 26 (1950/1951) No. 35 2 juni 1951 bl. 290. Ik ben het er nog mee eens. Letterlijk neem ik het over, alleen in de tegenwoordige spelling. Onder de titel:

„Velen geroepen ... weinigen uitverkoren” schreef ik het volgende:

„Bovenstaande tekst heeft reeds vele christenen het angstzweet doen uitbreken. En het waren waarlijk niet altijd de slechtste. Men las en verstond dit vers zó, dat de roeping eigenlijk van weinig betekenis was. Die gaat immers uit tot allen, die het Evangelie horen. De grote vraag was maar, of men uitverkoren was. En met die vraag toedde men. En men trachtte aan de weet te komen of men uitverkoren was door zelfonderzoek naar een vaststelling van onfeilbare kenmerken der ware gelovigen. Maar op deze wijze kwam nooit iemand tot echte rust.

Anderen maakten zich over deze tekst geen zorgen. Men wist er eigenlijk geen raad mee. En daarom dacht men er maar niet over na en sprak er niet over. Men las er liefst maar haastig over heen en rangschikte hem onder de vele „moeilijke” teksten, die in de bijbel staan. Ik denk niet, dat dit woord van de Here Jezus angst bij ons wil wekken. Ik

denk ook niet, dat we zorgeloos er over heen moeten lezen. Maar dat de Here met dit woord een heilige zorgvuldigheid bij ons wil kweken.

Voor een recht verstaan is nodig, dat we letten op het verband. Deze woorden staan aan het slot van de bekende gelijkenis van het koninklijke bruiloftsmaal. Hierin stelt de Here Jezus vóór de dringende, welgemeende nodiging tot de vreugde van het Koninkrijk der hemelen.

De koning zond z'n dienstknechten uit om de genoden ter bruiloft te roepen. Als de eerstgenodigden niet willen komen zendt hij andere dienstknechten uit, zeggende: Zegt de genoden: „Ziet, ik heb mijn middagmaal bereid; mijn ossen en de gemeste beesten zijn geslacht, en alle dingen zijn gereed; komt tot de bruiloft”. Niemand der genodigden kon zeggen, dat de nodiging niet ernstig gemeend was. De oorzaak van hun niet-komen lag in hun niet-willen. Ze hadden geen belangstelling voor de bruidegom. Ze lieten eigen zaken voorgaan. Die waren veel belangrijker.

De één ging naar zijn akker, een ander naar z'n koopmanschap. Anderen grepen des konings dienaren, deden hun smaadheid aan en doodden hen. Daarmee is de houding van het Joodse volk getekend, dat eerst genodigd werd. Maar het achtte de nodiging niets waard. Het doodde de profeten en kruisigde de hoogste Profet en Leraar. Toen heeft God de doodslagers vernield en hun stad in brand gestoken. Waarmee bedoeld wordt op de verwoesting van Jeruzalem.

Maar de roeping door het Evangelie gaat door. De koning zegt tot z'n dienstknechten: „De bruiloft is wel bereid, doch de genoden waren het niet waardig. Daarom, gaat op de uitgangen der wegen en zovelen als gij er zult vinden, roept ze tot de bruiloft.” Nadat het Joodse volk in grote meerderheid het Evangelie had verworpen, werden de heidenen geroepen. En velen kwamen tot het feest. Werden getrokken uit de duisternis der zonde en kwamen tot Gods wonderbaar licht. En de bruiloft werd vervuld met aanzittende gasten. Een ontelbare schare deelde in de vreugde des HEREN.

We hebben geen enkele reden de roeping door het Evangelie te kleineren. De D.L. (H. III/IV 8) zeggen daar zo schriftuurlijk van: „Doch zovelen als er door het Evangelie geroepen worden, die worden ernstig geroepen. Want God betoont ernstig en waarsichtig in zijn Woord, wat Hem aangenaam is: namelijk, dat de geroepen tot Hem komen. Hij belooft ook met ernst allen, die tot Hem komen en geloven, de rust der zielen en het eeuwige leven”.

Het is een onuitsprekelijk voorrecht, dat we door het Evangelie geroepen worden. Daarmee bewijst de HERE ons grote genade. Want Hij is ons niets verplicht. Maar de roeping legt ons grote verantwoordelijkheid op. Het moet blijken, dat het ons bij de opvolging der roeping om de Here te doen is.

Dat leert ons het slot van de gelijkenis. Toen de koning de aanzittende gasten overzag, merkte hij dat één der gasten geen bruiloftskleed aan had. En hij zeide tot hem: „Vriend! hoe zijt gij hier ingekomen, geen bruiloftskleed aanhebbende?” En hij verstomde. Hij stond als genuïlkorf! Z'n mond werd dicht gesnoerd. Hij kon niets tot zijn verontschuldiging inbrengen! Het was zijn eigen schuld, dat hij geen feestkleed droeg. Anders had hij immers wel gesproken?

Het was deze gast niet om de Gastheer, de Bruidegom te doen geweest. Hij wilde wel naar het feest, maar zich voor het feest niet kleden. Hij was zo maar in z'n oude plunje naar de bruiloft gegaan. Daaruit bleek z'n onverschilligheid voor de koning en z'n zoon.

Daarom zeide de koning tot z'n dienaars: Bindt z'n handen en voeten, neemt hem weg en werpt hem uit in de buitenste duisternis; daar zal zijn wening en knarsing der tanden. Hij krijgt niet weer gelegenheid om binnen te komen. Wie geen zorg draagt voor een feestkleed wordt gestraft met eeuwig verderf.

Hiermee wil de Heiland ons zonder twijfel leren, dat we met onze roeping ernst moeten maken. Dat het ons maar niet om de hemel, maar om de Here te doen moet zijn. Dat we niet maar moeten geven om het feest, maar om de Bruidegom.

Geroepen zijn door het Evangelie is een groot voorrecht. Maar het geloof aan het Evangelie moet dan ook blijken uit een godzalige wandel. Anders zullen we aan het einde der dagen niet behoren tot hen, die dan zullen worden uitgekozen om altijd bij de Here te zijn.

En daar hebt ge de betekenis van onze tekst. Velen worden door het Evangelie geroepen. Maar velen van die geroepen maken geen ernst met die roeping. Ze zorgen niet voor een feestkleed. Ze willen wel de hemel ingaan, maar niet voor de Here leven. Ze maken hun roeping en verkiezing niet vast! En daarom zullen ze bij de schifting aan het einde der dagen uitvallen. Ze zullen niet worden uitgekozen voor de eeuwige heerlijkheid en zaligheid.

Zó heeft Calvijn deze tekst gelezen en terecht.

Zakelijk schrijft hij als volgt: „Als heden ten dage door de verkondiging van het Evangelie meer mensen tot de kerk verzameld worden, dan vroeger door de wet, zo is het toch maar een klein deel, dat zijn geloof door een nieuw leven bewijst. Daarom zullen wij ons niet met de blote schijn van geloof tevreden stellen, maar onszelf ernstig toetsen, opdat wij bij de laatste keuze tot de rechtmatige gasten kunnen gerekend worden. Want gelijk Paulus in herinnering brengt (2 Tim. 2 : 19 v.) zijn in het huis Gods vaten ter ere en vaten ter onere; daarom sta af van ongerechtigheid, wie de naam van Christus noemt. Ik ga hier niet dieper in op de eeuwige verkiezing Gods: want Christus' woorden bedoelen slechts te zeggen, dat God met een blote geloofsbelijdenis niet tevreden is. Hij erkent hen niet als de Zijnen, die slechts schijnbaar Zijn roeping gehoor hebben gegeven”.

Zo verstaan brengt deze tekst niemand tot wanhoop. Maar het is wel een ernstig woord, dat ieder moet ter harte nemen. Als we tot een feest worden genodigd, gaan we in daarbij passende kleding. Daar wordt wel eens te veel drukte voor gemaakt en teveel kosten ook.

Maar voor het feest dat de HERE voor zijn volk bereidt, kunnen we niet te veel zorg hebben. Er staat in Openb. 21 : 27: „En in haar zal niet inkomen iets dat ontreinigt en gruwelijkheid doet en leugen spreekt, maar die geschreven zijn in het boek des levens des Lams”.

Er zal een keuze plaats hebben aan het einde der dagen. Een schifting van rechtvaardigen en onrechtvaardigen.

Laten we maar toezien, dat we mogen behoren tot de uitverkorenen, die zullen ingaan in de eeuwige vreugde.

Bovenstaande tekst wil ons niet bang maken om aan de roeping gehoor te geven. Hij wil er ons juist toe drijven om volle ernst met die roeping te maken. Hij wil — gelijk heel de Schrift — onze verantwoordelijkheid niet verlammen, maar prikkelen tot de hoogste activiteit”.

Als bezwaar tegen deze verklaring is ingebracht, dat we nergens elders in de Schrift lezen van een uitverkiezing aan het einde der dagen. Daartegen zou ik er op willen wijzen, dat heel deze gelijkenis wijst naar het laatste oordeel. En verder zou ik willen herinneren aan Matth. 25 : 32: „en Hij zal ze van elkander scheiden, zoals de herder de schapen scheidt van de bokken”. Is dit „scheidende” zakelijk niet gelijk aan „kiezen”? Ik zie eigenlijk geen verschil.

H. J. Jager - Kampen

Graham Greene

V

Greene leidt ons weer binnen in een nieuwe wereld in het boek, dat wij nu bespreken: **The heart of the matter** (vert. De kern van de zaak). Het verhaal speelt nl. in een engelse kolonie aan de westkust van Afrika. Hij heeft een reis gemaakt in de binnenlanden van Afrika en ook van deze reis een beschrijving gegeven in zijn boek *Journey without maps* (vert. Reis zonder kaarten). Hij meende bij de primitieve bevolking, evenals in de onderwereld, die in veel van zijn boeken de achtergrond vormt, een zekere onschuld terug te vinden, die hij in de geciviliseerde maatschappij van West-Europa pijnlijk miste.

Hoofdpersoon van het verhaal is de commissaris van politie majoor Scobie. In afwijking van de meeste figuren in Greene's boeken, die orde en recht vertegenwoordigen en moeten handhaven en die nogal rechttoe rechtaan denken is deze majoor een echte piekeraar. Zijn belangstelling gaat niet uit naar de geslaagden en de intelligenten, maar „het gelaat waar niemand naar kijkt vraagt zijn aandacht; hij bezit de verschrikkelijke gave van het medelijden en dit medelijden brengt de grote verwarring in zijn leven” (Popma). Hier is nu eens een vertegenwoordiger van orde en recht, die tot de mislukkingen behoort, want hij is gepasseerd bij een promotie en als zijn vrouw Louise daar niet over heen kan komen levert hij zich uit aan een diamantensmokkelaar Jusef, van wie hij geldt leent om zijn vrouw een verblijf mogelijk te maken in de Kaapkolonie. Medelijden brengt hem daartoe. Maar al eer bracht medelijden hem tot een misstap: uit medelijden liet hij een kapitein van een portugees smokkelaarschip ongemoeid. En als na een schipbreuk een jonge vrouw in zijn leven komt, Helen, brengt opnieuw het fatale medelijden hem in een onzuivere verhouding. Een brief, waarin hij zijn gevoelens voor Helen verwoordt valt in handen van Jusef, die hem nu kan chanteren. Eén van de gevolgen is de dood van zijn enige vriend Ali, zijn bediende. Louise wordt op de hoogte gebracht en komt thuis. Ze dwingt hem met haar ter communie te gaan. Het is nl. een roomse niet geoorloofd om levend in staat van doodzonde, zoals Scobie deed, de ouwel te ontvangen; wie het toch doet verliest zijn eeuwige zaligheid. Hieraan zal Louise dus kunnen weten of wat haar ter ore kwam waar is. Scobie wil in zijn fatale medelijden zowel Helen als Louise sparen en offert zijn eigen zaligheid op: hij gaat ter communie. Aangrijpend heeft Greene ons dit moment getekend.

„Pater Rank daalde de altaartrappen af, God in zijn handen dragend. Het speeksel in Scobies mond was verdroogd; hij had het gevoel of zelfs het bloed in zijn aderen verdroogd was. Hij was niet in staat zijn ogen op te heffen; hij zag slechts de zoom van het priesterkleed op zich afkomen als het kleed van een middeleeuws strijdros; het geschuifel van voeten; de nadering van God. Lieten de boogschutters nu maar hun pijlen op hem afvliegen uit de hinderlaag; en een ogenblik verbeelde hij zich werkelijk, dat de tred van de priester had gewankeld; misschien gebeurt er nog wel iets voordat hij bij mij is; misschien zal er een ongelooflijke tussenkomst plaats vinden... Maar met zijn mond wijd open — want het ogenblik was gekomen — deed hij een laatste poging om te bidden: O God, ik bied U mijn verdoemenis aan, neem die — gebruik die voor hen”, en toen voelde hij op zijn tong de vage papierachtige smaak van zijn eeuwige vonnis”.

Maar nog is het einde niet. Hij raakt hoe langer hoe meer verstrikt. Hij kan niet door-

gaan in deze weg. Hij kan niet doorgaan met God pijn te doen, maar hij kan ook de beide vrouwen in zijn leven niet doen lijden. En dan pleegt hij zelfmoord, maar zo voorzichtig, dat niemand zijn dood als zodanig zal herkennen. Hij gaat nu de vrouwen, maar ook God beschermen tegen zichzelf. Hij neemt een dodelijke dosis evipan en hij denkt daarbij alleen te zijn, maar hij vergist zich, de eenzaamheid heeft ook een stem, Gods stem, die hem vrede belooft. Scobie weigert echter en neemt de tabletten in. In zijn laatste ogenblikken weet hij nog zijn bewustzijn „uit een onmetelijke diepte op te halen om enig antwoord te kunnen geven. Hij zei hardop: O God, ik heb lief... maar de inspanning was te groot; hij kon niet meer voelen, hoe zijn lichaam tegen de grond sloeg en hij hoorde niet meer hoe een penning met zacht gerinkel wegrolde tot onder de ijskast — de penning van die heilige wiens naam niemand meer wist”.

De verloren penning... maar God zoekt het verlorene. En de heilige, wiens naam niemand kende... is hier geen parallel met de naamloze whiskypriester? Kennen wij elkaar? Als na de ontdekking van Scobies zelfmoord er later een gesprek komt tussen pater Rank en Louise, die het overbodig vindt nog voor het zieleheil van haar man te bidden (zij denkt recht toe recht aan volgens de kerkelijke regels), zegt de pater: „Verbeeldt U niet, mevrouw Scobie, dat U of ik iets afweet van Gods genade. Zeker, de kerk kent alle regels, maar wat er omgaat in één enkel mensenhart, daar weet de kerk niets van... voorzover ik hem gekend heb geloof ik werkelijk, dat hij God liefhad. — Iemand anders heeft hij in ieder geval nooit liefgehad, zei ze. En daar kan U wel eens gelijk aan hebben ook, antwoordde pater Rank”.

Scobies laatste woorden waren immers: O God, ik heb lief... en hij heeft deze erkenning nooit kunnen afmaken. Greene schreef later, dat hij bewust in het midden gelaten heeft, wie Scobie heeft lief gehad, God of die beide vrouwen. In het aanzicht van de dood bleef alleen simpelweg de liefde.

Greene heeft in deze roman een uitzonderlijk thema proberen te verwerken: de tegenstelling tussen liefde en medelijden. Scobie valt ten offer aan een fataal medelijden, evenals Arthur Rowe in een vroeger boek: *The ministry of fear* (vert. Heerschappij van de angst), die een moord uit medelijden begin op zijn vrouw. Rowe was een voorstudie voor Scobie, zoals Raven in *A gun for sale* (vert. Kogels à contant) een voorstudie was voor Pinkie.

Matthew zegt (Uren met Greene) dat medelijden misschien zijn goederen kan delen met zijn voorwerp, maar nimmer zijn hart. Liefde vertelt de waarheid en deelt de lasten des levens. Medelijden verbergt de waarheid voor de ander en draagt zijn lasten alleen. En over Scobie zegt Matthew: De droge, eenzame man, die altijd zijn verplichtingen naar de letter nakwam, kon niet verdragen dat zelfs God hem zou helpen bij het torsen van een last, die hij vrijwillig op zich genomen had. Slechts in de laatste seconden van zijn leven, kwam het woord „liefde” over zijn lippen. Had zijn vrouw geen gelijk, dat hij nooit iemand echt heeft liefgehad, in de zin van: zijn hart en last en lust met de ander gedeeld? Heeft hij tenslotte en tendiepste toch God liefgehad, zoals de pater zegt? Moeten we niet betwijfelen of hij zijn lasten gelegd heeft op het Lam Gods? O God, ik heb lief... Is hier bij Greene toch weer niet op het laatste ogenblik de laatste strohalm van de liefde, die als parel van heiligheid onder de modder van een mislukt leven toch nog ligt te glanzen en op het laatst toch hoop op behoud geeft? Was er voor de moordenaar aan het kruis en voor de zondares aan Jezus' voeten een andere pleitgrond dan de liefde Góds?

Het valt wel te begrijpen, dat vele rooms-

katholieken wel eens hebben getwijfeld aan Greene's roomsheid. Zelf verklaarde hij tegenover Matthew, dat hij eigenlijk protestant was. Hij was immers ook van protestantse huize. Maar hij meende dat de Kerk (r.k.) protestanten in haar schoot nodig had.

Toch blijkt hij telkens, ook in zijn boeken, onverdacht rooms te zijn. S. J. Popma heeft dat in zijn studie duidelijk aangetoond. We behoeven slechts te denken aan zijn ambtsopvatting: de whiskypriester blijft door alles heen, al zijn afdwalingen en uitspattingen ten spijt, uitdeler van Gods genade; en aan zijn sacramentsopvatting: de in de sacramenten opgesloten objectieve genade blijft op wonderwijze haar werking uitoefenen: Sarah in *The end of the affair* (vert. Het einde van het spel) blijkt achteraf als kind gedoopt te zijn; en Pinkie eveneens. We herinneren ons ook zijn roomse heiligheidsopvatting. En dan is er tenslotte de rol die het offer speelt in Greene's boeken.

VI

Het thema van het aanbieden van een offer, dat we in veel van Greene's boeken tegen komen, is wel centraal aan de orde in zijn toneelstuk: **The potting shed** (vert. De tuinschuur). De oude Henry Callifer ligt op sterven. Zijn kleindochter telegrafeert dit nieuws aan zijn jongste zoon James, die altijd overal buiten gehouden werd. Als hij over komt en de trap opgaat naar zijn stervende vader, verspert zijn moeder hem de weg. Ongewone situatie. Maar dat zijn we van Greene wel gewend. Wat is hier aan de hand? James ontdekt dat een oom, over wie hij nooit gehoord heeft, een katholiek priester, ook niet bij het sterfbed van zijn vader is geroepen. Hij gaat naar een psychoanalist om door de muur heen te breken, die zijn kinderjaren onttrekt aan zijn herinnering. Maar steeds komt hij niet verder dan de drempel van het tuinschuurtje (potting-shed), waarover de bedienden fluisieren, dat daar eens iets vreselijks is gebeurd. Door toevallig contact met de weduwe van een vroegere tuinman komt hij er achter; van haar en van zijn oom, de priester, hoort hij, dat hij zich als jongen daar opgehangen heeft en dood werd neergehaald. Zij oom heeft toen met het dode kind op zijn knieën God aangeboden het liefste wat hij had te offeren, nl. zijn geloof, als dit lichaam weer tot leven mocht komen. En zie, het gebeurde. De jongen werd weer levend. De familie stopt de zaak in de doofpot: James wordt weggestuurd naar een kostschool, de tuinman, die hem gevonden had, wordt met pensioen gezonden, en de oom, de priester...? Over hem wordt niet meer gesproken, hij raakt aan de drank en wordt een mislukking. God heeft zijn offer aanvaard. Maar het offer brengt geen blijdschap, maar de vernieling van zijn leven.

Zo deed Sarah de gelofte van het offer van haar liefde bij de bomaanval, als Bendrix onder het puin terecht komt en dood lijkt te zijn (*The end of the affair*). Rose offert haar zielezaligheid op door bereid te zijn met Pinkie de dood in te gaan door zelfmoord (*Brighton rock*). Scobie offert zijn zaligheid op om zowel Louise als Helen te sparen, door de doodzonde te begaan de communie te gebruiken terwijl hij een ongeoorloofde verhouding heeft (*The heart of the matter*). En de whiskypriester bidt voor zijn kind: Laat mij maar verloren gaan, maar schenk haar het eeuwige leven (*The power and the glory*).

Zo is er telkens de ontroerende, maar tegelijk toch ook ontoreikende bereidheid tot het offer, zelfs tot het offer van eigen eeuwig behoud. De ondoordachte offerbereidheid van Jefta en de ontoreikende bereidheid van Mozes: schrap mijn naam maar uit Uw boek.

De Bijbel laat al deze offers wegvallen tegen dat ene, grote, afdoende zoenoffer van

C. P. Plooy - Heemstede

Jezus Christus. Het is al weer typerend voor het roomse klimaat in de boeken van Greene, dat dit ware, reddende Offer in de schaduw blijft.

VII

We willen geen afscheid van Greene nemen voordat we nog geattendeerd hebben op een tweetal karaktertrekken van de man en zijn werk, nl. zijn deloyaliteit en zijn melancholie.

Een felle behoefte aan eerlijkheid brengt Greene er toe voor zich als schrijver het recht van deloyaliteit op te eisen. Daarmee bedoelt hij zijn recht om zijn mening te zeggen zonder er zich om te bekommeren of zijn geestverwanten in de kerk en in de maatschappij hem gebrek aan loyaliteit verwijten. Hij heeft hierover zelf geschreven (citaat in art. van Popma): „Loyaliteit sluit ons op in algemeen aanvaarde opvattingen en verbiedt ons sympathie te hebben en begrip voor andersdenkenden; deloyaliteit moedigt ons daarentegen aan ons te verplaatsen in de geest van anderen, — het is de houding, die de romanschrijver de extra-dimensie van de sympathie geeft. Zoals loyaliteit plicht is voor de soldaat, is de deloyaliteit plicht voor de schrijver. De soldaat, de loyale mens, vertegenwoordigt het massagraf, dat gemeenschappelijk is en naamloos, maar de schrijver vertegenwoordigt het on-economische en waarschijnlijk onhygiënische overvolle, kleine kerkhof, waar de stenen kruisen ontelbare

namen bewaren.”

Dit verklaart de verregaande sympathie waarmee Greene figuren uit de onderwereld en mislukkelingen in de maatschappij kan beschrijven, zonder dat we toch hun gedachten en uitlatingen altijd aan de schrijver mogen toeschrijven.

Het verklaart ook waarom de boeken van Greene tegenwoordig zo in zijn bij de jongeren, terwijl hij toch niet van hun generatie is. En wellicht is dit nog meer te danken aan het tweede wat we noemden: zijn melancholie. Zelf weet hij dat aan zijn kinderjaren. Maar misschien heeft zijn vriend Matthew hem dieper gepeild, toen hij schreef: „Melancholie is de bezoeking van het eeuwig vertrouwend kind in de man. Honderd maal door het leven geslagen, waagt hij zich telkens weer vooruit, met de onschuldige hoop, dat morgen wellicht het zo lang verwachte verjaardagsgeschenk zal komen.” (Uren met Graham Greene, p. 85-6.)

Is melancholie geen teken van de hedendaagse jongeren? Ze wordt dan niet weinig gevoed door de boeken van Greene. Daar ligt een honger achter naar een wereld, waarin de mens de mens verstaat en door God is aangenomen. „Mijn boeken, heeft Greene gezegd, eindigen nergens in de wanhoop, hoogstens met een vraagteken.” Dit vraagteken moge doen grijpen naar de Bijbel, die eindigt met het uitroepteken van Gods liefde en de toekomst van een nieuwe aarde voor allen die uit genade aangenomen kinderen Gods mogen zijn.

„Jeugd tussen God en chaos”

I

Woord vooraf

Meneer de voorzitter, dames en heren.

Iedereen kent de klacht, dat het met de jeugd van tegenwoordig niets meer gedaan is. Verschillende redenen worden daarvoor genoemd. Wij zouden dit een klacht van alle plaatsen en alle tijden kunnen noemen. Er zijn ook mensen, die betoogd hebben, dat de hedendaagse jeugd niet slechter en ook niet beter is dan die van vroegere tijden. Reeds 4000 jaar geleden klaagden de Chinese keizers over de jeugd. Socrates, John Locke e.a. hoorden we het ook vertellen.

Wij zijn geneigd om m.b.t. de hedendaagse situatie schouderophalend aan dergelijke zaken voorbij te gaan. Er zijn verschillende benaderingswijzen van het zgn. jeugdprobleem mogelijk. O.a. een psychologische. Het gaat mij voornamelijk om de relatie van de jeugd en de samenleving. Het gaat dus niet om de jeugdgedragingen als op zichzelf staande verschijnselen. Het gaat ook niet direkt om de zgn. asfaltjeugd, de Damslapers en de reletjesmakers. Het gaat om diegenen onder hen, die bepaalde acties organiseren, gebouwen bezetten en de Oranje-Vrijstaat van de Ka-

bouters stichtten. Het gaat dus om de ideologen, die onder de genoemde categorieën grote aanhang blijken te hebben en soms ook onder andere categorieën in de samenleving een groot aantal sympatisanten blijken te hebben.

Uitdrukkingen als langharig tuig, werkschuw schorem, vetkuiven e.a. scheldwoorden laten we voor wat ze zijn.

Ik wil proberen duidelijk te maken, dat de jeugd die vandaag in de publiciteit is er wel moet zijn zoals ze ons tegemoet komt en tegen ons opbotst. Het gaat ons om de achtergronden, de beweegredenen. Toen enkele jaren geleden de provo's actief waren, werd over hun gedragingen gesproken als een „deelverschijnsel”. Een verschijnsel, dat dus niet op zichzelf bestond, maar dat als deelverschijnsel behoorde binnen en voortkwam uit de context van een groter geheel.

De eeuw van de jeugd

Toen in het jaar 1900 de twintigste eeuw nog maar nauwelijks begonnen was, schreef de Zweedse pedagoge Ellen Key een boek dat bedoeld was om deze nieuwe eeuw te karakteriseren. Haar boek kreeg de titel: de eeuw van het kind. De schrijfster was van oordeel, dat in de twintigste eeuw de zorg voor en het welzijn van het kind op de eerste plaats zouden komen. De zorg voor de jeugd van de twintigste eeuw zou tot gevolg hebben, dat er een bijzonder gelukkige periode voor de mensheid zou aanbreken.

Overzien wij de eerste helft van onze eeuw, dan zien we dat oorlogen en revoluties deze korte tijd in belangrijke mate beheerst hebben. Natuurlijk kan men zeggen, dat de oorlogen het leed aan de kinderen en aan de jeugd in het algemeen onbedoeld met zich mee brachten. Maar met deze bewering is weinig gezegd. Overigens heeft Nazi-Duitsland een opzettelijke uitroeioorlog gevoerd en onder de ongeveer 6 miljoen omge-

brachte joden zullen wel ongeveer 2 miljoen kinderen geweest zijn.

De geschiedenis van onze wereld, ook gedurende de eerste helft van deze eeuw, toont ons veel jongeren, die door het geweld van oorlogen opgejaagd werden. Jongeren, vermoed en niet-begrijpend. De geschiedschrijving geeft echter weinig plaats aan de jeugd. Blijkbaar omdat deze categorie mensen geen actieve rol speelt in het historisch gebeuren.

Maar, vraagt prof. P. J. Bouman aan het eind van zijn 'Revolutie der Eenzamen', waarin hij een spiegel van een tijdperk beschrijft, „blijft het passieve lijden der onmondigen geheel buiten het historisch proces?”

„Beperkt de geschiedenis zich tot de oorzakelijke verklaring van het handelen of laat zij ook licht vallen op de gevolgen van dit handelen, zelfs indien het resultaat ervan voorlopig niet veel meer is dan een verschrikt, niet-begrijpend buigen onder de slagen van het lot? ... Hoe beschamend zou echter een geschiedenis der beide wereldoorlogen uitvallen, indien daarin eens werkelijk nauwkeurig werd beschreven wat de oudere leeftijdsgroepen de jeugd aandeden. En hoe indien het mogelijk ware de historie te beschrijven van het standpunt der kinderen; hun oordeel door een floers van kindertranen?”

Men stelle zich erust. Wij volwassenen zullen ons niet op dit gladde ijs begeven. Wij laten onze waanwijsheid niet belagen. Waar de jeugd om de hoek van het geweten komt kijken, jagen we het gauw terug. Het eigenlijke historisch gebeuren onttrekt zich aan de vordersblik der historicus. Het is door allen geleefd, en door niemand bespied.

Men kan vragen of wij de W.O. II te boven gekomen zijn. Technisch-ekonomisch wel, maar hoevelen hebben schade geleden aan hun ziel? Een tot vandaag toe onherstelbare schade.

Hoewel de bovenstaande benadering niet erg gebruikelijk is, ben ik van mening, dat ook deze benaderingswijze recht van bestaan heeft. Voorzichtig zou ik reeds de vraag willen opperen: is het zo vreemd, dat de jeugd in de tweede helft van deze eeuw in opstand komt tegen verschillende facetten van de gevestigde orde van onze samenleving en haar produkten?

Niemand zegge, dat de bovenstaande benaderingswijze sentimenteel gedoe is.

Twee weken geleden bezocht ik de tentoonstelling 'Mooie Vrijheid' (handelend over de W.O. II en de tijd daarna) in de Nieuwe Kerk te Amsterdam. Er was die dag een jongetje van 8 jaar, die na de tentoonstelling bekeken te hebben, met een stukje krijt op de muur van de kerk schreef: Waarom is er altijd oorlog? Hij liep huilend de kerk uit.

Een jeugdsociologische benadering

De socioloog Karl Mannheim beschouwde de jeugd als een latente bron die elke maatschappij tot haar beschikking heeft. Hij zag de mobilisering van de jeugd als zijnde noodzakelijk voor het ontwikkelen van de levenskracht van de samenleving. Vooral in dynamische samenlevingen is de jeugd een vernieuwende kracht. Zij is nog niet opgenomen in de status quo van de maatschappelijke orde. De jeugd is niet arrivé en heeft geen gevestigde belangen. Zij is naar haar aard, zegt Mannheim, niet progressief of konservatief, maar ze is een potentiële kracht om elk nieuw begin te steunen en bestaande vormen te doorbreken.

Het is echter onjuist om over de jeugd in haar algemeenheid te spreken. De jeugd is als sociologische categorie van betekenis, omdat het een eigenheid van groepsleven vertoont. Het specifieke van de jeugdkategorie is, dat het een **produkt** is van de cultuur, van de maatschappijvormen of het maatschappelijk milieu waartoe het gerekend wordt. Het gaat nu niet om een psychologische, maar om een sociologische benadering van de jeugd en deze benadering heeft een eigen vertrekpunt en eigen criteria. Het gaat dus niet om de vraag hoe de enkeling zijn jeugdig bestaan ervaart, maar om de vormen en de structuur van het samen-jong-zijn of het met-anderen-jong-zijn. Uiteraard hebben de pedagogiek, de psychologie en de sociologie elkaar hard nodig bij de bestudering van deze vraagstukken. Wanneer we het sociologisch gaan benaderen, dan letten wij niet zo zeer op de jeugd als een in

Referaat, in verkorte vorm, uitgesproken op de jaarvergadering van de Gereformeerde Persvereniging „Opbouw” gehouden op zaterdag 11 april 1970 in de Stadsschouburg te Utrecht.

alle tijden bestaande categorie jonge mensen, maar op de jeugd als jonge generatie, waarbij het typisch generatie-eigene naar voren komt. Willen wij het eigene van de jonge generatie zinvol verklaren, dan moeten wij de veranderende samenleving voorop stellen. Daarom zal het verschijnsel van de jonge generatie niet samenvallen met de totale categorie van jeugdigen. Slechts bepaalde groepen daaruit worden aangeduid met 'jonge generatie'.

Het is daarom onjuist om over de jeugd in het algemeen te spreken en te beweren, dat het altijd een roerig volkje geweest is, dat jongeren altijd recalcitrant geweest zijn en dat het dus allemaal wel meevalt. Deze oppervlakkige benadering van de jeugdproblematiek miskent wat prof. J. H. van den Berg (in zijn *Metabologica*) noemt: het verband met de sociale context waarbinnen dit jeugdleven zich afspeelt. Het is de grote verdienste van de nederlandse socioloog prof. J. S. van Hessen geweest, die op de rol van de konditionerende sociale context heeft gewezen. Het is dus onvoldoende het optreden van de jeugd uitsluitend psychologisch te willen benaderen en niet als uiting van maatschappelijke evenwichtsstoringsen.

De jeugd reageert op het proces van sociale veranderingen en die veranderingen beïnvloeden het jeugdleven. Inzicht in de maatschappelijke context is dus allereerst vereist.

Ondanks de kritiek die Van Hessen op de duitse socioloog H. Schelsky heeft, vinden we van het bovenstaande toch iets bij de laatstgenoemde socioloog terug. De Duitse jeugd, die de verloren W.O. II, de vluchtelingensituatie, het verscheurde gezinsleven en de spanning van de koude oorlog heeft meegeemaakt, noemt Schelsky 'Die skeptische Generation'. Van Hessen sluit hier enigszins bij aan, in die zin dat hij met het in geding brengen van de jeugd, wil letten op de structuur van het samen-jong-zijn. Vóór de W.O. II was er, gezien de sociale context, een ander jeugdoptreden dan in de vijftiger jaren en momenteel is dat weer anders. Steeds houde men het verband met de konditionerende maatschappelijke achtergrond in het oog, want het gaat niet zo zeer om het jong-zijn van losse individuen, maar om de vormen van het samen-jong-zijn afgestemd op het maatschappelijk bestel.

Dit jeugdleven speelt zich af tussen twee sociale horizonten: het gezin en vele andere sociale structuren van de weinig doorzichtige samenleving. Tussen deze wijkende horizonten wordt het samen-jong-zijn beleefd en de vormen waarin het zich afspeelt zijn afgestemd op deze twee werelden. M.a.w. onze huidige wereld stieleert de vormen van het huidige jeugdbestaan.

Hier ontmoeten wij de psychologie weer, omdat deze stilering direkt het persoonlijke leven van de mens raakt en wezenlijk persoonlijkheidsvormend is. Wanneer het jeugdleven van de jonge mensen ongeveer gelijk is aan het jeugdverleden van de volwassenen, dan is er geen sprake van generatieverschillen. Waar deze kongruentie ontbreekt vertonen vooruitzicht, verwachtingen en de daarop afgestemde gedragingen van de jonge generatie duidelijke verschillen met de voorgaande generatie. De volwassenen kunnen dan minder vat op de jeugd krijgen, omdat hun jeugdherinneringen anders zijn.

De jonge generatie zal vaak het gevoel hebben niet begrepen te worden. Hier is sprake van generatieverschillen. Vaak tot uiting komend in conflicten, misschien in vervreemding. Met nadruk zij gezegd, dat deze generatieverschillen in eerste instantie voortkomen uit de solidariteit in het beleven van het samen-jong-zijn en niet zo zeer uit het zich moedwillig en demonstratief afzetten tegen oudere generaties.

Er is onder de jongeren een grote verscheidenheid van gedragspatronen en vormen van protest. De protesthouding van een minderheid krijgt d.m.v. de aandacht van de pers, de radio en de t.v. een honderdvoudig versterkt echo-effect. De zwijgzamen vallen buiten 'het nieuws'. Dit is meestal de zwijgende meerderheid.

Toch zijn er wel enkele algemene kenmerken voor de jonge generatie te noemen. Er zijn andere opvattingen m.b.t. de seksualiteit en het gezag. Bepaalde normen vervagen. Toch verdragen zij de kritiek van ouderen niet. Zeker niet wanneer die kritiek negatief is.

H. E. S. Woldring - Amsterdam

Het zijn de jongeren niet, die de W.O. II ontketend hebben en de economische crisis. Zij zijn niet aansprakelijk voor de armoede, de milieuverontreiniging, de koude oorlog, verschrikkelijke wapens en de dreiging van de W.O. III.

De jonge generatie staat nu eenmaal in deze tijd en reageert op haar manier op de veranderingen der kulturen in een stuk 'versnelde wereldgeschiedenis'. Alzodanig is de huidige samenleving, de hedendaagse wereldsituatie een geweldige uitdaging voor de jonge generatie.

Het doet denken aan de theorie van de historicus Toynbee: „challenge and response” — op elke uitdaging volgt een antwoord.

De kriminoloog W. Buikhuizen heeft in zijn 'achtergronden van nozemgedrag' gesteld, dat men niet alleen moet kijken naar de uiterlijke verschijningsvormen van het jeugdgedrag, maar vooral naar de daaraan ten grondslag liggende oorzakenstructuur.

Evenals Van Hessen wijst Buikhuizen op de konditionerende sociale context. Dan is men in staat het protestgedrag te zien als een 'deelsverschijnsel'. Men moet daarom niet alleen maar spreken over de problematische jeugd, want dan wordt de maatschappelijke relevantie ervan te gemakkelijk verwaarloosd. Binnen het geheel van het maatschappelijk gebeuren krijgt het protest een dimensie meer en wordt het doorzichtiger.

De verschillende vormen van jeugdgedrag en protest wijzen naar de reeds genoemde sociale horizonten: gezin, familie, misschien ook de verhouding tot de kerk en andere min of meer 'intieme' verhoudingen enerzijds en de weinig doorzichtige en vaak dreigende samenleving anderzijds. De vorm van het samen-jong-zijn van de jeugd van een woonwagencamp is daarom anders dan die van de arbeidersjeugd op het platteland. Voor de jonge fabrieksarbeiders anders dan voor de studenten, terwijl de socialistische jeugd weer anders reageert dan de gereformeerde.

Overgang en plaatsbepaling

Om de geest van de twintigste eeuw en het daarop afgestemde jeugdleven beter te kunnen begrijpen, enige cultuur-historische opmerkingen.

Er zijn altijd mensen geweest die geprobeerd hebben zich rekenschap te geven van de tijd waarin zij leefden. Men kan denken aan Marx, Groen van Prinsterer, Tönnies, Huizinga, e.a. Voor het stellen van zo'n diagnose is het nodig het 'voor-historisch heden' tegen de achtergrond van het verleden in verband te zien met de nabije toekomst. Vooral de tweede helft van de negentiende eeuw staat bekend als een tijd van het onbegrensde vertrouwen in de toenemende mogelijkheden van de menselijke rede. 'La belle époque'. Het mooie tijdperk voor een kleine bevoorrechte klasse, die na veel macht- en winstlevens van het leven genoot.

Zéker een mooi tijdperk vergeleken met de tijd die in 1914 losbarste. Kenmerkend waren de enorme vooruitgang van de wetenschap en van de techniek, heroïsering van het militair machtsvertoon, parades en het te water laten van oorlogsschepen. In die zin kan met het eind van de vorige eeuw en het begin van deze eeuw zien als hoogtepunten van een burgerlijke cultuur. Een cultuur, die waarschijnlijk het meest gekenmerkt werd door het vertrouwen in de rede.

Reeds in de negentiende eeuw klonken waarschuwingen tegen deze westerse cultuur, maar het waren protesten van 'terzijde', van zonderlingen. Kierkegaard en Nietzsche. Hoe vreemd klonk Nietzsche's uitspraak, dat de westerse cultuur in gevaar was.

Juist in die tijd was men meer dan ooit van haar onvergankelijkheid overtuigd. Na verloop van tijd echter waren het niet meer de denkbeelden van enkelingen. In alle lagen

van de bevolking begon men intensief te beseffen, dat 'la belle époque' ten einde liep. Het geestelijk klimaat veranderde. Het vooruitgangsoptimisme sloeg stuk op de keiharde feiten van de W.O. I. De mensen werden in de vragen naar plaatsbepaling in hun tijd existentieel geraakt. Existentieel niet als mode-woord gebruikt, maar in de eigenlijke, diepe en ernstige betekenis. Was het zo vreemd, dat Oswald Spengler's 'Untergang des Abendlandes' zoveel lezers trok?

Vergeleken met het geestelijk klimaat van 'la belle époque' sprak Heidegger ongekend over het leven als een 'Sein zum Tode'. Een vertegenwoordiger van de opstandige jongeren schreef in 1920: „de oudere generaties hebben de wereld nogal flink geruïneerd alvorens aan ons door te geven”. Een stemming van verwijt en protest!

De reeds zeer ondoorzichtige wereld werd nog uitzichtlozer toen de economische crisis van de dertiger jaren als een vloedgolf over de wereld heensloeg. Intussen had het kommunisme in Rusland zijn beslag gekregen, het nationaal-socialisme en het fascisme marcheerden voorwaarts, het wapengekletter van de W.O. II werd stil in 'Hiroshima'... een beangstigende bewapeningswedloop volgde.

Schreef J. Huizinga in 1935 'in de schaduw van morgen', na de W.O. II verscheen van hem het veelzeggende: 'geschonden wereld'.

Nieuw tijdperk

De meeste cultuurfilosofen zijn van mening, dat wij in de loop van de eerste helft van deze eeuw en m.n. omstreeks de W.O. II een nieuw tijdperk zijn binnengetrepen. De overgang naar de nieuwe periode blijkt met ernstige crisisverschijnselen gepaard te gaan. Begrijpelijk, dat de vroegere vanzelfsprekendheid der verwachtingen plaats maakte voor twijfel en onzekerheid.

De vraag wat ons in de komende tijd te wachten staat is van grote ernst. Als 'knoop-punten der moderne cultuur', die het levensklimaat, het levensgevoel van de mensen bepalen, noemt prof. H. van Riessen: 1e machten van de wetenschappelijke ontwikkeling, de technische vooruitgang en het hand in hand gaan van die twee op vrijwel elk terrein; 2e de sekularisatie, die ten nauwste met deze moderne machten samenhangt. Niet een strijdustige atheïsme, maar een vanzelfsprekend aksepteren, dat alleen de **waarneembare** wereld bestaat.

Het zijn kultuurdominanten. Ook de christen wordt gekonfronteerd met deze wereld zonder God. In de meeste moderne romans, in wetenschappelijke en politieke literatuur is God onbekend.

Alles wat buiten of boven het waarneembare en wetenschappelijk verifieerbare zou kunnen bestaan is weggevalen. De mens lijkt te leven in een 'gesloten' wereld. Een wereldbeeld zonder perspectief, dat vastgeklemd schijnt te zitten in een driehoek waarvan de hoeken bepaald worden door het absurde, het tragische en het paradoxale.

Wij worden in de westerse wereld met geweldige mogelijkheden en moeilijkheden gekonfronteerd.

Het probleem van oorlog en vrede, de armoede, de rijke landen die rijker en de arme landen die nog armer worden, veel diktatoriaal geregeerde landen, milieuverontreiniging e.a. We worden ook gekonfronteerd met de geschiedenis van deze wereldproblemen.

Nogmaals de reeds gestelde vraag: is het zo vreemd, dat de jeugd in de tweede helft van deze eeuw in opstand komt?

Naast de ernstige vraag wat de mens te wachten staat, rijst ook de vraag wat ons te doen staat, gekombineerd met vragen naar het waarom en het waarheen van het bestaan.

Er wordt naar christenen gekeken: Waar is dan uw God?

Alvorens hier op in te gaan, eerst iets over de tegenwoordige studenten-revoluties.

Inspirerende filosofen

Het is duidelijk, dat Karl Marx op het hedendaagse denken grote invloed uitoefent. Zeker binnen de universiteiten en bij de studentenleiders. Het denken van Marx had grote diepgang en heeft mede daardoor voor velen in de tegenwoordig grondig veranderende

sociaal-ekonomische en politieke situatie betekenis. Zij vinden zeker niet in de laatste plaats een aanknopingspunt in Marx' radikale uitspraak: „de filosofen hebben de wereld alleen op verschillende wijze geïnterpreteerd; het komt er nu op aan haar te veranderen.” De filosofie wordt daarmee een bepaalde vorm van handelen. Hoewel deze gedachte niet nieuw is in de filosofie, wijst ze in de moderne filosofie op de zeer nauwe band tussen de filosofie en sociaal-ekonomische en politieke zaken. Daar komt bij, dat Marx in zijn geschriften voor alles getrokken werd door de idee der revolutie als zodanig en de daarmee verbonden idee van de zelf-vervreemding.

Prof. J. van der Hoeven typeert zijn filosofie dan ook als een principieel revolutionaire filosofie (in: Marxisme en Revolutie).

Aan het eind van het Kommunistisch Manifest zegt Marx, dat de proletariërs niets te verliezen hebben dan hun ketenen. Belangrijker is het daarop volgende: ze hebben een wereld te winnen.

Het zijn tegenwoordig vooral de vrije marxisten, die de leer van Marx niet dogmatisch beschouwen, maar er mee willen werken, het verder willen ontwikkelen en die daarom voor velen inspirerend werken.

Allereerst moet Ernst Bloch genoemd worden. Een Duits filosoof van joodse afkomst, die het marxisme op zeer oorspronkelijke wijze naar voren heeft gebracht. In Oost-Duitsland was zijn invloed op filosofiestudenten erg groot. In het westen vond hij namelijk via Moltmann en Shaul veel gehoor bij theologen. Het beginsel van de hoop staat in zijn denken centraal en hij ziet het meest wezenlijke van de mens in het kunnen transcenderen van de bestaande werkelijkheid, het overschrijden van de status quo. Dit transcenderen heeft natuurlijk alles te maken met de politieke en sociaal-ekonomische situatie van onze tijd. Het behoort tot het wezenlijke van de mens, dat hij de bestaande orde kan doorbreken. De relatie tussen het transcenderen en het revolteren ligt dan ook voor de hand. Geen wonder dat de tegenwoordige 'theologie van de revolutie' direkt naar Bloch verwijst. Het kernpunt is het nee-zeggen tegen het zich neerleggen bij de bestaande maatschappelijke orde, bij de wereldsituatie zoals die nu is.

(wordt vervolgd)

Wij hebben weer vele giften ontvangen en het aantal „adopties” is inmiddels gestegen tot 221. Door uw hulp hebben wij aan de Bethel Fellowship het geld kunnen sturen voor een nieuwe waterput met pompinstallatie en een grote watertank. Dit was hard nodig in verband met de lange tijden van droogte, die men daar geregeld heeft. Aan The Children's Home konden wij geld sturen voor het verbouwen van de jongensslaapzalen. 17 nieuwe kinderen werden hier kortgeleden opgenomen en hierdoor is deze uitbreiding noodzakelijk geworden. Bij de Ramabai Mukti Mission is men alvast begonnen met het verbouwen van de blindenafdeling. Vele giften kwamen hiervoor bij ons binnen en wij vertrouwen dat de rest er ook nog wel zal komen.

Wij willen graag alle gevers en geefsters, die het ons mogelijk hebben gemaakt hulp voor al deze projecten naar India te sturen, hartelijk bedanken.

De vorige keer schreven wij, dat wij nog een ander kindertehuis in India hadden bezocht, waar onze hulp dringend nodig is. Hier over nu graag meer.

Tijdens ons bezoek aan The Children's Home in begin januari kwam daar een oude dame op bezoek: mevrouw Staudt. Zij had lange tijd in dit kindertehuis gewerkt en dat was goed te merken, want de kinderen waren heel blij dat zij er weer was. Zij is 77 jaar oud en op haar 75-ste jaar is zij bij The Children's Home weggegaan om een eigen kindertehuis te beginnen. Zij had wat geld geërfd

en enige giften, die zij had gekregen, had zij opgespaard en daarmee kon ze een behoorlijk groot huis laten bouwen. Zij zorgt nu, praktisch alleen, voor 82 kinderen. Haar geld was op nadat het huis er stond en armoe was daar troef. Voor 14 kinderen had zij verzorgers gevonden in India en Amerika, maar van het geld dat zij voor deze veertien kreeg moesten alle kinderen leven. Evenals The Children's Home helpt zij kinderen van lepra ouders. Het was duidelijk te zien, dat de kinderen veel van deze oude dame hielden, maar ze zagen er wel armoedig uit. Ook in het huis was alleen maar het allernoodzakelijkste aanwezig. Er was geen water, dat moest ongeveer een half uur ver gehaald worden uit een riviertje, waarheen de kinderen ook iedere dag gingen om te baden. De boodschappen moesten per fiets worden gehaald in het dichtbijzijnde dorp, dat toch nog 40 minuten per fiets van het huis was verwijderd. Hier geen electriciteit en de olie voor het licht en voor het koken was op. Gelukkig was het mogelijk hier wat geld achter te laten. Sindsdien hebben we al meer kunnen doen. Er zijn nu 16 kinderen via onze Stichting in dit tehuis „geadopteerd” en voor de overige kinderen konden we tot nu toe f 20.— per maand overmaken. Dit is genoeg voor de allereerste levensbehoeften. Fijn, dat dit door uw hulp kon. Maar wat zouden we hier graag meer willen doen. In de eerste plaats is er behoefte aan kleding voor deze kinderen. De meeste kinderen droegen geen ondergoed en in die tijd vroer het er 's-nachts een paar graden. Ook de bovenkleding was niet veel. Misschien hebt u nog kleren waar uw kinderen uitgegroeid zijn? Vooral truien en vesten zijn heel welkom. De leeftijden van deze kinderen variëren van 2 tot 15 jaar. Er zijn hier jongens en meisjes. Verder zouden we graag geld willen sturen voor nog 2 fietsen en voor meer bedden en dekens.

Dit is Dhurga Dhan. Hij wordt in november 4 jaar. Wie wil hem „adopter”?

Wij maken ons wel zorgen over dit kindertehuis. Zolang deze oude dame leeft zal zij al het mogelijke voor deze kinderen doen. Maar wat gebeurt er met deze kinderen als zij sterft? Als er niemand wordt gevonden, die dit tehuis wil overnemen, moeten zij naar de ouders terug met alle gevolgen van dien. Wat zou het fijn zijn als vanuit Nederland hier een echtpaar naar toe zou willen gaan om te helpen. Niet alleen voor de kinderen, maar er ligt hier ook nog een andere taak, want het evangelie is in deze omgeving nog bijna niet bekend. Mocht iemand hier een taak zien, dan geeft ons secretariaat graag inlichtingen. Dit zou de oplossing zijn voor dit kindertehuis en mevrouw Staudt zou heel blij zijn met deze hulp.

Wij willen hier graag nog veel meer helpen en wij hopen dan ook van harte, dat u tijdens de zomervakantie ons werk in India niet zult vergeten en dat u ook in uw gebeden de grote nood en armoede in India wilt gedenken.

Stichting „Redt een kind”.

Adres voor kleding: H. Disselhof, Assendorperstraat 159, Zwolle. Postgiro: 1599333 t.n.v. de Stichting „Redt een kind” te Zwolle. Secretariaat: Burg. van Tienenweg 37, Diemen. Tel. 020-59944.

Hier kunt u ook inlichtingen krijgen over het „adopter” van kinderen in India.

KERKNIEUWS

Beroepen: te Ede-B: ds. P. Lok te Zuidhorn; te Wetsinge-Sauwerd: B. Grätz te IJsselmuiden-B; te Bunschoten-Spakenburg-B: ds. J. M. Goedhart te Drachten.

Aangenomen: naar Zwijndrecht: ds. J. Meilof te Beverwijk-B.

Bedankt: voor Delfzijl, Ermelo-B en Den Helder-B: ds. D. Nieuwenhuis te Harlingen; voor Hattem-B: ds. J. Meilof te Beverwijk-B; voor Hoogeveen-B: ds. H. D. van Herksen te Heemse.

Heerde/Epe — Voor de brs. en zrs. die zondag 14 juni a.s. in Epe of Heerde doorbrengen is het belangrijk te weten dat op die datum in de Gereformeerde Kerk te Heerde het Heilig Avondmaal wordt gevierd. De gasten die het H.A. wensen mee te vieren wordt verzocht een verklaring van hun Kerkeraad over te leggen. De diensten worden gehouden in het kerkgebouw Julianalaan 2 te Heerde en vangen aan om 08.30 en 17.00 uur.

Zwijndrecht-Groote Lindt — Nadat op 29 januari 1970 de kerkeraden van Zwijndrecht-Groote Lindt en Zwijndrecht de schorsing van ds. G. van Atten hadden uitgesproken en op 23 april 1970 de classis Dordrecht-Gorinchem het appèl van ds. Van Atten tegen deze uitspraak had afgewezen, is een aantal broeders en zusters van de kerk te Zwijndrecht-Groote Lindt ds. Van Atten blijven erkennen als dienaar des Woords. Zij schreven op 29 april 1970 aan de gemeente o.a.

„In de uitspraak van de classis is duidelijk geworden, wat we ook reeds eerder schreven, nl. dat de schorsing van Uw en onze predikant staat in het raam van de gebeurtenissen die de Gereformeerde Kerken in Nederland in haar geheel beroeren. Door de uitspraken van verschillende kerkelijke vergaderingen zijn een 80-tal gemeenten en ongeveer even groot aantal predikanten, in totaal een 25 à 30.000 zielen, geplaatst buiten het verband der kerken.

De gedachtengang, die aan deze kerkelijke uitspraken ten grondslag ligt en ook in het schorsingsbesluit van de kerkeraad dd. 28 jan. duidelijk tot uiting komt, is deze, dat de enigheid des geloofs — en daarmee toch ook niet alleen de ambtsbediening, maar evenzeer het kerklid zijn — slechts bewaard kan worden door de verwerping van de „Open Brief” op de manier van de synode-uitspraak van Amerfoort-West 1967.

Van deze, misschien wel niet officieel uitgesproken, maar blijkens vele kerkelijke uitspraken van de laatste jaren, zowel binnen als buiten ons classicaal ressort, toch reëel bestaande binding, maken wij ons vrij. Dit komt in de eerste plaats hierin uit, dat wij ons vrij maken van de schorsing van onze dienaar des Woords.

We willen nogmaals verklaren, de band met onze dienaar des Woords te willen bewaren, alsook met hen, die om soortgelijke redenen als waarom hij is geschorst, buiten het verband der kerken zijn geplaatst”.

Met ingang van zondag 3 mei jl. hebben deze broeders en zusters samenkomsten belegd in gebouw Speeltuyn-west, Karel Doormanlaan, waarin ds. Van Atten vooringing in de dienst des Woords.

In verband met hun geringe aantal hebben zij zich gewend tot de raad van de Gereformeerde Kerk te Barendrecht.

Hieromtrent deelt de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Barendrecht mede:

„De raad ontving een verzoek van broeders en zusters uit Zwijndrecht-Groote Lindt, die ds. G. van Atten als hun wettige predikant blijven erkennen en reeds regelmatig in hun woonplaats kerkdiensten houden, om met hun predikant onder toezicht van de kerkeraad van Zwijndrecht te mogen staan gedurende de tijd, dat dit door deze broeders en zusters noodzakelijk wordt geacht.

De raad besloot

- aan dit verzoek te voldoen;
- ds. G. van Atten in volle rechten als predikant in de Gereformeerde Kerken te blijven erkennen;
- hem met de andere broeders en zusters van harte als gastleden van de gemeente te Barendrecht op te nemen, met dien verstande, dat Zwijndrecht-Groote-Lindt als zelfstandige wijk-gemeente zal optreden;
- daarbij alle hulp te verlenen, die voor een goed functioneren van het gemeentelijk leven ter plaatse noodzakelijk is.

In verband met het bovenstaande en gelet op het beperkt geworden arbeidsterrein van ds. Van Atten besloot de raad tevens hierover in contact te treden met enkele zusterkerken uit de omgeving”.

ADRESSEN

Hardinxveld-Giessendam: J. H. de Jong, Rivierdijk 689, tel. 01846-3636.

**JAN WILLEM KONING
FETJE VAN DER MEULEN**

Met grote vreugde kunnen wij, samen met onze ouders, u meedelen dat wij, als God het wil, op woensdag 24 juni 1970 hopen te trouwen.

Ons huwelijk zal voltrokken worden op het gemeentehuis te Oosterwolde (Fr.) om 13.30 uur.

In de „Kruiskerk” te Haulerwijk wordt in een samenkomst met familie en kennissen Gods zegen over ons huwelijk gevraagd om 14.45 uur. Deze samenkomst, waartoe wij u graag uitnodigen, zal geleid worden door de vader van de bruidegom.

In het gebouw „Pro Rege” te Haulerwijk is daarna, van 16.15 tot 17.30 uur gelegenheid, ons geluk te wensen.

Nijmegen, Bredestraat 28
Haulerwijk, Norgeweg 39
Juni 1970

Voorlopig adres: Camping „Gerner”, Haerholtseweg 4, Dalfsen.

1910 Eben Haëzer 1970

Op 15 juni a.s. hopen wij, D.V., met onze lieve Ouders, Opa en Oma

D. W. KORSTANJE

en

A. KORSTANJE-GOUDSWAARD

met grote dank aan de Heere te gedenken dat zij 60 jaar in het huwelijk zijn verbonden.

Hun dankbare Kinderen
en Kleinkinderen:

Ermelo: J. C. Korstanje

L. Korstanje

Barendrecht, W. Korstanje

A. Korstanje-Smit

Wim

Addy

Ermelo, juni 1970
Marijkelaan 9.

Receptie: zaterdag 13 juni van 14.30-17.00 uur
Restaurant De Gelderblom, Stationsstraat 143, Ermelo.

HERHAALDE OPROEP

KAMPEN

Het bestuur van de vereniging voor Gereformeerd lager onderwijs (vrijgemaakt) te Kampen, vraagt voor school „noord”

een onderwijzeres

bev. voor j, k en r.

Bij voorkeur enige ervaring.

Sollicitaties zo spoedig mogelijk aan T. Mollema, H.d.S., Wortmanstraat 22, Kampen. Tel. thuis 05202-5682, school 05202-4284.

**TE KOOP AANGEBODEN
BIJ INSCHRIJVING**

een burger woning

gelegen te Ten Post aan de Rijksweg. Adres no. 201, naast de Geref. Kerk, 14 km afstand van de stad Groningen, dicht bij de bushalte (busverbinding ieder half uur).

Te bezichtigen: a.s. zaterdag 6 juni en zaterdag 13 juni.

Inschrijfbiljetten inleveren voor 20 juni a.s. bij de Raad der Geref. Kerk, p/a R. Woltjer, Rijksweg 137, Ten Post (Gr.).

Op Zijn tijd nam de Heere tot Zich onze geliefde en blijmoedige moeder en oma

**EVERDINA HENDRIKA VAN DOOREN
weduwe van Jan Renger Harwig**

op de leeftijd van 54 jaar.

*Ik weet, aan wien ik mij vertrouwde,
al wisselen ook dag en nacht;
ik ken de rots, waarop ik bouwde,
Hij feilt niet, die uw heil verwacht.*

Hedel, Truus Altena-Harwig
Dirk Altena
Marieke, Jacqueline
Kampen, Hans Harwig
Dineke Harwig-Drost
Janrenger
Utrecht, Els Harwig
Arnhem, Nico Harwig
Kampen, Riet Kruithof
Chris Harwig
Bertjo Harwig

Kampen, 27 mei 1970
Vloeddijk 95.

De bergafenis heeft plaats gehad zaterdag 30 mei op de algemene begraafplaats van Kampen te IJsselmuiden.

De HEERE nam tot Zich onze zoon en broer

**FLIP
(Elisa Filippus Johannes)**

oud 16 jaar.

*Ik kan gaan slapen zonder zorgen,
want slapend kom ik bij U thuis.
Alleen bij U ben ik geborgen.
Gij doet mij rusten tot de morgen
en wonen in een veilig huis.*

Ps. 4 : 3 (N.B.)

Zeist: G. van Oord
L. J. van Oord-Hamoen
Vianen: Koos en Marianne
Canada: Dick
m.s. Karimun: Goof en Arth
Zeist: Leendert
Polien en Tom
Maarten
Diederik
Corliesje

Zeist, 30 mei 1970
Hoogkanje 1

Geen bloemen.

Bezoek thuis dinsdagavond van 7.30 tot 9.30 uur.

De begrafenis heeft plaats gehad woensdag 3 juni om 12.00 uur op de Algemene Begraafplaats (nieuwe ingang), Woudenbergseweg te Zeist.

Vakantie

TE HUUR IN EDE,

ruime woning, dicht bij bos en hei.
Tuin en veel comfort.
Maand juli.

Tel. 0 8380 - 10014.

TE HUUR

onze

woning

voorzien van c.v. en garage te Apeldoorn voor een periode — in overleg te regelen — tussen 4-7 en 8-8.

Tel. 0 5760 - 13195.

DOOR OMSTANDIGHEDEN

TE HUUR IN RENESSE

gedeelte van woning

voor plm. 6 personen
van 27 juni tot 11 juli.

Tel. 010 - 154824.

TE HUUR VAN 4 TOT 17 JULI

een prachtig woonhuis

in een bosrijke omgeving op de Veluwe, plm. 9 km van Zwolle.

Alleen aan een net gezin zonder kleine kinderen.

Brieven onder nr. 56 bureau Opbouw, Slotlaan 220, Zeist.

BETALING

ABONNEMENTSGELD

Zeer vele abonnees voldeden reeds aan ons verzoek hun abonnementsgeld voor „Opbouw” te betalen.

Degenen die nog niet betaalden verzoecken we beleefd hun abonnement spoedig te betalen, dit spaart kosten en veel administratiewerk.

De prijzen zijn:

voor een geheel jaar f 15,—
voor een half jaar f 7,50
studenten betalen f 12,— per jaar.
Buitenland f 20,— per jaar.
Luchtpost f 40,— per jaar.

De Administratie